

KOVÁCS IBOLYA – DR. RADICS ZSUZSANNA GABRIELLA
DR. BAUER LILLA – DR. KOVÁCS ÉVA MARGIT

SZAKIGAZGATÁSI ISMERETEK II.

KÖZIGAZGATÁSI TANULMÁNYOK

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Vezető- és Továbbképzési Központ

Szerzők:

Kovács Ibolya
dr. Radics Zsuzsanna Gabriella
Dr. Bauer Lilla
Dr. Kovács Éva Margit

Szakmai lektor:

Dr. Gyergyák Ferenc
Dr. Mikó Zoltán

Az eredeti megjelenés éve: 2018

* * *

A kiadvány a

KÖFOP-2.1.1-VEKOP-15-2016-00001

**„A közszolgáltatás komplex kompetencia, életpálya-program
és oktatás technológiai fejlesztése”**
című projekt keretében készült.

© Dialóg Campus Kiadó, 2018

© A szerzők, 2018

NEMZETI
KÖSZOLGÁLATI
EGYETEM

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

TARTALOM

I. modul: Szociális igazgatási ismeretek	5
1. A szociális ellátások és a szociális szolgáltatások rendszere	7
1.1. A szociális igazgatás rendszere, célja	7
1.2. A pénzbeli és természetbeni ellátások típusai, jogosultsági feltételek.....	9
1.3. A szociális szolgáltatások rendszere, a szolgáltatások és az intézmények típusai ..	11
2. Gyermekvédelmi igazgatás.....	14
2.1. Gyermeki jogok és azok védelme, szülői kötelezettségek.....	15
2.2. A gyermekvédelem igazgatási rendszere, gyámhatóságok	17
2.3. A gyermekjóléti alapellátások és a gyermekvédelmi intézmények típusai.....	19
2.4. Gyermekvédelmi szakellátások	21
3. A családtámogatások rendszere.....	23
3.1. A családtámogatási ellátások típusai, jogosultsági feltételek	24
3.2. A gyermekgondozási támogatások	26
3.3. Fogytékossági támogatás igénylése és megállapítása.....	27
4. Rehabilitációs igazgatás	28
4.1. A megváltozott munkaképesség fogalma, az érintett célcsoport jellemzői	28
4.2. A rehabilitációs igazgatás szervezeti rendszer	29
4.3. Az ellátásra való jogosultság szabályai, az egészségi állapot és a foglalkoztathatóság komplex minősítése	30
II. modul: Egészségügyi igazgatás, egészségbiztosítás	33
1. Egészségbiztosítás ellátásai és szervezeti rendszere	33
1.1. A pénzbeli és természetbeni egészségbiztosítási ellátások típusai	33
1.2. Az egészségbiztosítás kapcsolata más ellátási rendszerekkel.....	35
2. Az egészségügyi szolgáltatásra jogosultság és annak igazolása.....	36
2.1. Társadalombiztosítás keretében működő egészségügyi szolgáltatók rendszere ...	37
2.2. Természetbeni egészségbiztosításhoz kapcsolódó hatósági feladatok	39
2.3. Az egészségügyi szolgáltatásra jogosultság és annak igazolása	40
3. Pénzbeli egészségbiztosítási ellátások és az azokhoz kapcsolódó hatósági tevékenységek.....	42

3.1. Az egészségbiztosítás pénzügyi ellátásainak típusai	42
3.2. Az egészségbiztosítás pénzügyi ellátásairól döntő elsőfokú hatóságok hatásköre.	47

III. modul: A magyar oktatási rendszer felépítése és működése – az oktatási ágazat

feladatai	49
1. Az oktatási ágazat társadalmi szerepe és céljai a közoktatás, a felsőoktatás és a szakképzés területén	49
2. Az oktatásigazgatás szabályozása és az állami beavatkozás lehetséges eszközei	52
3. A szakigazgatási feladatokat ellátó hazai szervezetrendszer és feladatai.....	55
Összegzés	60

IV. modul: Foglalkoztatáspolitikai, munkaügyi igazgatás

1. A munkaerőpiac igazgatása	62
1.1. Közigazgatás beavatkozás oka és célja.....	62
1.2. A közigazgatás befolyásolásának oka és célja	64
1.3. A munkaerőpiac igazgatásának intézményrendszere.....	64
1.4. A terület hazai szabályozása és állami eszközrendszere	73

Felhasznált irodalom

Jogszabálytár

SZOCIÁLIS IGAZGATÁSI ISMERETEK

A szociális és gyermekvédelmi igazgatás a szociális ágazat részeként működik, jogi szabályozásban, intézményrendszerében, szolgáltatásaiban ugyan eltérő célcsoportot érint (felnőttek-gyermekek), de a szabályozás struktúrájában, az igazgatási feladatok lebonyolításában sok a hasonlóság.

Ha a *szociális védelem* rendszeréről beszélünk, még tágabb körben sorolhatjuk fel azokat az igazgatási rendszereket, és az állampolgárokat érintő támogatásokat, szolgáltatásokat, amelyeket az állam biztosít a különböző élethelyzetben lévőknek, a társadalmi szempontból kiemelt támogatásra vagy segítségre szorulóknak részére.

A *szociális védelem* fogalmára több meghatározás is létezik, az Európai Unió országaiban sincs általánosan elfogadott definíció. A szociális védelem minden szociális támogatási formát magában foglal. Általános csoportosítása szerint három típusú ellátást tartalmaz:

- a biztosításon alapuló ellátásokat;
- az univerzális ellátásokat;
- a segélyezést, így ide tartoznak: a betegség és az anyaság, a rokkantság és a fogyatékosság, illetve a munkanélküliség esetén járó ellátások, az öregségi, a hozzátartozói, a családi és a szociális ellátások.

A szociális védelem az Európai Bizottság és közösségi joghasználat szerint magában foglalja a szociális biztonságot, *célja* a rászorulóknak szociális ellátása, az új munkaerőpiaci feltételekhez való alkalmazkodás és a gazdasági teljesítőképesség elősegítése.

A *szociális biztonság* fogalmát a világ országaiban szintén eltérően értelmezik. Ha szociális biztonságról beszélünk, akkor bizonyos értelemben mindig valamilyen szociális válsághelyzet és annak lehetséges kezelése húzódik meg a háttérben.

A *szociális védelem annyiban lép túl a szociális biztonság funkcióin*, hogy a passzív pénzbeli támogatás mellett aktív, természetbeni eszközökkel, szolgáltatásokkal – családsegítés, idősgondozás – támogatja a társadalomba történő integrációt. A tagállamok szociális ellátórendsze-

rének mindegyikében található valamilyen típusú szociális védelem a következő, klasszikus *kockázatok fedezésére*:

- öregség;
- a családfenntartó elvesztése;
- rokkantság, keresőképtelenség;
- anyaság és gyermeknevelés;
- munkanélküliség.

Magyarország Alaptörvénye kimondja: „Magyarország arra törekszik, hogy minden állampolgárának szociális biztonságot nyújtson. Anyaság, betegség, rokkantság, fogyatékoság, özvegyesség, árvaság és önhibáján kívül bekövetkezett munkanélküliség esetén minden magyar állampolgár törvényben meghatározott támogatásra jogosult.”¹ Magyarország a szociális biztonságot a fenti célcsoportok és a rászorulóknak esetében a szociális intézmények és intézkedések rendszerével valósítja meg.

A szociális biztonság fogalmába tartoznak:

- a társadalombiztosítási ellátások: Magyarországon kötelező, alapelve a szolidaritás és a biztosítási elv, például egészségbiztosítás, nyugdíjbiztosítás. Az ellátásokra az szerez jogosultságot, aki biztosítottá válik vagy annak minősül (munkavállaló, önálló vállalkozó stb.);
- az univerzális, alanyi jogon járó ellátások: előzetes biztosítástól függetlenül, mérlegelés nélkül járnak a jogszabályi feltételeket teljesítő személyeknek. Ilyenek a családi ellátások;
- a különleges, nem járulékalapú ellátások: az első két csoportba tartozó ellátásokat egészítik ki vagy helyettesítik, például az időskorúak járadéka vagy a rokkantsági járadék.

Témakörünk szempontjából a szociális igazgatási ismeretek körében tárgyaljuk a négy nagy ellátórendszer szervezetét, szabályozását, intézkedéseit és ellátásait, amelyek sok esetben (főként az egyének, családok életében) összefüggnek egymással:

- a szociális ellátások és szolgáltatások a szociális törvényben² meghatározott igazgatási rendszert, a pénzügyi és természetbeni ellátásokat, a szociális alapellátásokat és a szociális intézményrendszert tartalmazzák;

¹ Magyarország Alaptörvénye, XIX. cikk, (1) Elérhető: https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100425.ATV (a letöltés ideje: 2017. szeptember 28.)

² A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény

- *a gyermekvédelmi igazgatás rendszerét és intézkedéseit a gyermekvédelmi törvény³ és végrehajtási rendeletei szabályozzák, két nagy rendszere a gyámhatósági tevékenység, illetve a gyermekjóléti szolgáltatások és a gyermekvédelmi intézmények;*
- *a családtámogatások rendszerének igazgatási feladatait és ellátásait a családtámogatási törvény,⁴ illetve a fogyatékosági törvény⁵ határozza meg;*
- *a rehabilitációs igazgatás alapjogszabálya a megváltozott munkaképességű személyek ellátásáról szóló törvény,⁶ de több olyan pénzbeli vagy természetbeni ellátást is meghatároznak más jogszabályok, amelyekhez a hozzájutás egyik (vagy egyedüli) feltétele az egészségkárosodásról vagy a fogyatékoságról szóló (a rehabilitációs hatóság orvos szakértője által kiállított) szakorvosi vélemény.*

1. A SZOCIÁLIS ELLÁTÁSOK ÉS A SZOCIÁLIS SZOLGÁLTATÁSOK RENDSZERE

1.1. A SZOCIÁLIS IGAZGATÁS RENDSZERE, CÉLJA

A *szociális igazgatás célja*, hogy hozzájáruljon a rászorulóknak szociális biztonságának megteremtéséhez, illetve annak megőrzéséhez, és ennek érdekében biztosítsa az egyén igényeihez, szükségleteihez igazodóan a szociális ellátások és szolgáltatások különböző formáit.

A *szociális igazgatás célcsoportja* a szociálisan rászorulóknak köre, a hátrányos helyzetű, megélhetési nehézségekkel küzdő emberek, a krízishelyzetbe került családok, melyek egészségi állapotukból, fogyatékoságukból, idős korukból, otthontalanságukból adódóan személyes gondozást, segítséget igényelnek.

³ A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény

⁴ A családtámogatási ellátásokról és a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény

⁵ A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény

⁶ A megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXCI. törvény

A szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról az 1993. évi III. törvény (szociális törvény) és több végrehajtási rendelet rendelkezik. Témakörünk szempontjából fontos:

- a pénzbeli és természetbeni szociális ellátások igénylésének és megállapításának, valamint folyósításának részletes szabályairól szóló 63/2006. (III. 27.) Kormányrendelet, valamint
- a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok hatósági nyilvántartásáról és ellenőrzéséről szóló 369/2013. (X. 24.) Kormányrendelet.

A szociális igazgatási ágazat feladata két nagy csoportba sorolható.

- A szociálisan rászorulóknak részére biztosított ellátások: kérelem alapján eljár a helyi önkormányzat képviselőtestülete, a települési önkormányzat jegyzője, a fővárosi és megyei kormányhivatal járási (fővárosi, kerületi) hivatala (mint szociális hatáskört gyakorló szerv). A jogszabályok által meghatározott, jogosultsági feltételeket figyelembe véve döntést hoz a különböző pénzbeli és természetbeni ellátások iránti igények elbírálásában, s folyósítja az ellátásokat.
- A szociális szolgáltatások, intézmények nyilvántartásba vétele és ellenőrzése: a megyei, fővárosi kormányhivatal (szociális és gyámügyi osztálya) a fenntartó kérelmére a szociális szolgáltatások, intézmények működését hatósági nyilvántartásba veszi (a működésüket engedélyezi), elvégzi az adatok módosítását, ellenőrzi a működés törvényességét és szakmai feltételeit.

A szociális igazgatási rendszer szakmai irányítását az emberi erőforrások minisztere gyakorolja, a szociális ügyekért és a társadalmi felzárkóztatásért felelős államtitkárságon keresztül.

A jogszabályok meghatározzák a szociális kérdésekben eljáró *szociális hatáskört gyakorló szerv* feladat- és hatáskörét, illetékességét.

A szociális igazgatás szervei:

- a helyi önkormányzat képviselő-testülete;
- a települési önkormányzat jegyzője;
- a fővárosi és megyei kormányhivatal járási (fővárosi, kerületi) hivatala (továbbiakban: járási hivatal);
- a szociális hatóság.

A pénzbeli, természetbeni szociális ellátások igénybevétele kérelemre történik, amelyben az illetékességet a lakó- vagy tartózkodási hely szerint kell vizsgálni.

A szociális törvény szerinti, első fokon a járási hivatal hatáskörébe utalt hatósági ügyekben a fővárosi és a megyei kormányhivatal jár el fellebbezés elbírálására jogosult hatóságként.

A szolgáltatások, intézmények nyilvántartásba vételére *működést engedélyező szervként* a szociális (és a gyermekvédelmi) törvény alkalmazásában a jogszabály:

- az elsőfokú közigazgatási hatósági eljárásban a fővárosi és megyei kormányhivatalt (szociális és gyámügyi osztálya) jelöli ki, fő szabályként az engedélyes címe szerint illetékes szociális és gyámhivatal jár el első fokon,
- a másodfokú közigazgatási hatósági eljárásban a Hivatalt (NRSZH) jelöli ki.

1.2. A PÉNZBELI ÉS TERMÉSZETBENI ELLÁTÁSOK TÍPUSAI, JOGOSULTSÁGI FELTÉTELEK

A pénzbeli ellátások célja, hogy az állam (a járási hivatalon vagy az önkormányzaton keresztül) az alacsony jövedelemmel rendelkező rászorulóknak a jövedelem kiegészítésére vagy annak pótlására pénzbeli szociális ellátást nyújtson, amennyiben a jövedelem hiányában a megélhetés veszélyeztetett.

Szociális rászorultság esetén a jogosult számára, kérelem alapján, a következő pénzbeli ellátások adhatók:

- *a járási (kerületi) hivatal állapítja meg* a szociális törvényben meghatározott feltételek szerint:
 - az időskorúak járadékát az olyan, megélhetést biztosító jövedelemmel nem rendelkező időskorú személyek részére, akik nem részesülnek saját jogú öregségi nyugdíjban;
 - az aktív korúak ellátását a hátrányos munkaerőpiaci helyzetű aktív korú személyek és családjuk részére, amely lehet foglalkoztatást helyettesítő vagy egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás;
 - a kiemelt vagy emelt összegű ápolási díjat a tartósan gondozásra szoruló személy otthoni ápolását ellátó nagykorú hozzátartozó részére.

- az önkormányzat képviselő-testülete a szociális törvényben és a települési önkormányzat rendeletében meghatározott feltételek szerint települési támogatást állapít meg (ez lehet például a lakhatáshoz kapcsolódó rendszeres kiadásokhoz, gyógyszerkiadásokhoz való hozzájárulás).

A szociális rászorultságtól függő pénzbeli ellátás, olyan személy részére adható, akinek saját maga és családja megélhetése más módon nem biztosított és keresőtevékenységet nem végez.

A szociális törvény ellátási típusonként szabályozza a *jogosultsági feltételeket*, és azt, hogy milyen jövedelmet kell figyelembe venni az ellátás megállapítása esetén:

- az aktív korúak ellátásánál akkor nem biztosított a megélhetés, ha a családnak az egy fogyasztási egységre jutó havi jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 90%-át, és vagyona nincs;
- az időskorúak járadékában részesülhet az a rá vonatkozóan irányadó nyugdíjkorhatárt betöltött személy, aki a saját és a vele együtt lakó házastárs vagy élettárs jövedelme alapján számított egy főre jutó havi jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 80%-át.

A szociális ellátások meghatározásakor a jogszabály egy különös fogalmat, a *fogyasztási egység* fogalmát használja. Ez egy *arányszám*, a családtagoknak a családon belüli fogyasztási szerkezetét fejezi ki, ahol a családtagok száma alapján eltérők az arányok – ennek alapján számítják ki a jogosultság megállapításánál a figyelembe vehető jövedelmet.

Természetbeni szociális ellátásként:

- a *járási hivatal* állapítja meg az alanyi, illetve normatív közgyógyellátást (a szociálisan rászorult személy részére az egészségi állapota megőrzéséhez és helyreállításához kapcsolódó kiadásainak csökkentése érdekében biztosított hozzájárulás); ehhez közgyógyellátási igazolványt állít ki, illetve az egészségügyi szolgáltatásra való jogosultsághoz hatósági bizonyítványt ad;
- a *települési önkormányzat* képviselő-testületének hatáskörébe tartozik a köztemetés (a haláleset helye szerint illetékes települési önkormányzat gondoskodik az elhunyt személy közkölségen történő eltemettetéséről, ha nincs vagy nem lelhető fel az eltemettetésre köteles személy, vagy ő az eltemettetésről nem gondoskodik).

1.3. A SZOCIÁLIS SZOLGÁLTATÁSOK RENDSZERE, A SZOLGÁLTATÁSOK ÉS AZ INTÉZMÉNYEK TÍPUSAI

Az állam szociális feladataihoz tartozik, hogy azoknak a személyeknek, akik önmaguk ellátására nem képesek, vagy élethelyzetük miatt azt igénylik, szociális szolgáltatások biztosításával nyújtson segítséget.

A szociális alapszolgáltatások a rászoruló személy lakhelyén (lakásában vagy annak közelében) érhetők el, a saját környezetében élők számára nyújtanak segítséget, azért hogy minél tovább megmaradjanak saját lakásukban.

Szociális alapszolgáltatást szociális szolgáltató személy vagy szervezet biztosíthat. A szolgáltatások típusai széles körben elégítenek ki igényeket, szükségleteket.

- Falu- és tanyagondnoki szolgáltatás: a 600 fő alatti falvakban, tanyákon az alapvető szükségletek kielégítését segítő szolgáltatásokhoz, közszolgáltatáshoz való hozzájutás biztosítása, az egyéni, közösségi szükségletek teljesítésének segítése.
- Étkeztetés: a napi egyszeri étkezés biztosítása, ami a hajléktalanok esetében népkonyhán valósul meg.
- Házi segítségnyújtás: a saját lakáson történő gondozás az önálló életvitel fenntartása érdekében szükséges szociális segítséget vagy személyi gondozást biztosítja.
- Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás: veszélyhelyzet esetén a jelzőkészülékkel történő segítségkérésre ad lehetőséget.
- Családsegítés: a szociális vagy mentálhigiénés problémák és egyéb krízishelyzet miatt segítségre szoruló személyek, családok számára az ilyen helyzethez vezető okok megelőzése, a krízishelyzet megszüntetése, az életvezetési képesség megőrzése céljából nyújtott szolgáltatás.
- Támogató szolgáltatás: fogyatékos személyeknek szállítás, személyi segítség.
- Közösségi ellátások: szenvedélybetegeknek, pszichiátriai betegeknek nyújtott segítség az önálló életvitel fenntartásában, a meglévő képességek megtartásában.
- Utcai szociális szolgáltatás: hajléktalanok számára.

Valamennyi szolgáltatás a szociális helyzethez igazodóan személyre szóló segítséget nyújt az azt igénybe vevőknek.

Ha az életkoruk, egészségi állapotuk, szociális helyzetük miatt a rászoruló személyekről az alapszolgáltatások keretében nem lehet gondoskodni, a rászorultakat állapotuknak és helyzetüknek megfelelő szakosított ellátási formában kell gondozni.

Szociális intézmény a szociális törvényben meghatározott nappali vagy bentlakásos ellátást, illetve támogatott lakhatást nyújtó szervezet. Abban különbözik a szociális alapszolgáltatástól, hogy nem a saját lakáson történik a gondozás, hanem be kell költözni egy otthonba, ott kell élni átmeneti ideig vagy tartósan, mivel az érintett személy kora, egészségi állapota, fogynékossága, betegsége miatt gondozásra szorul.

A szociális szolgáltatásokat, intézményeket igénybe vevők öt célcsoportba sorolhatók:

- időssek;
- fogyatékos személyek;
- pszichiátriai betegek;
- szenvedélybetegek;
- hajléktalan emberek.

Az általuk igénybe vett szolgáltatás neve is többnyire így került meghatározásra, vagyis a célcsoport neve szerepel az intézmény megnevezésében.

A szolgáltatások azok tartalmától, az ellátás igénybevételének időtartamától függően lehetnek:

- *ápolást-gondozást nyújtó intézmények* azoknak, akik önmaguk ellátására nem, vagy csak folyamatos segítséggel képesek, tartós gondozást igényelnek;
- *rehabilitációs intézmények* a bentlakók önálló életvezetési képességének kialakítását, helyreállítását szolgálják azok részére, akiknek meghatározott ideig szükségük van rehabilitációra képzés vagy foglalkozás keretében;
- *lakóotthonok*: 8–12 fő elhelyezésére szolgáló épületek fogyatékos személyek, pszichiátriai vagy szenvedélybetegek részére, akik ápolásra, gondozásra szorulnak, vagy rehabilitációt igényelnek;
- *átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények*: egy évig nyújtanak ellátást. Ilyen az időskorúak gondozóháza, fogyatékos személyek, pszichiátriai betegek, szenvedélybetegek átmeneti otthona, hajléktalanok éjjeli menedékhelye és átmeneti szállása;

- *támogatott lakhatás*: a fogyatékos személyek, a pszichiátriai- és a szenvedélybetegek, a hajléktalanok részére biztosított ellátás, az önálló életvitel fenntartása, segítése érdekében mentálhigiénés, szociális munkás segítségével;
- *nappali ellátások*: az önmaguk ellátására részben képes személyeknek nyújt szociális és mentálhigiénés támogatást, nappali elfoglaltságot, közösséget.

A bentlakásos intézmények teljes körű gondozást (szolgáltatást) biztosítanak az ott élőknek. Ennek keretében biztosítják:

- a lakhatási feltételeket, az étkeztetést;
- a szükség esetén ruházati ellátást, textíliát;
- az egészségügyi alapápolást, gondozást;
- a mentálhigiénés segítségnyújtást;
- a szabadidős programokat, foglalkoztatást.

A szociális szolgáltatások és intézmények igénybevétele *önkéntes*, az igénylés szóbeli vagy írásbeli kérelemmel történik.

A megyei, fővárosi kormányhivatal *szociális és gyámügyi osztálya* engedélyezi a szociális szolgáltatások, intézmények működését, és ellenőrzi a jogszabályok betartását, a szabályos működést.

A szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok adatait egy *hatósági nyilvántartásba (szolgáltatói nyilvántartásba)* jegyzik be, itt történik az adatok módosítása, vagy a nyilvántartásból való törlése is. Ez a közhiteles nyilvántartás váltotta fel a korábbi hatósági intézkedést, a működési engedély kiadását, módosítását, visszavonását.

A szolgáltatást, intézményt fenntartó szervezet 2014. július 1-től *kizárólag elektronikus úton* nyújthatja be kérelmét a nyilvántartásba vételhez, a működés engedélyezéséhez.

Szociális szolgáltatásokat bármely *állami, egyházi és nem állami fenntartó* biztosíthat, ha az általa fenntartott szociális szolgáltatás, intézmény megfelel a szociális törvényben és a külön jogszabályban meghatározott feltételeknek, és jogerős bejegyzéssel rendelkezik.

A fenntartók körét a szociális törvény szabályozza, három csoportban:

- *állami fenntartó* az állam fenntartói feladatainak ellátására. Ilyen a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság (SZGYF), a helyi önkormányzat és társulásai;
- *egyházi fenntartó* az egyházi jogi személy;

- *nem állami fenntartó* az alapítvány, a gazdasági társaság, a gazdálkodó szervezet, az egyéni vállalkozó, a civil szervezet társadalmi szervezet, egyesület stb.

A fenntartó köteles biztosítani a szociális intézmény folyamatos működésének feltételeit, amelyhez az állam költségvetési támogatással nyújt segítséget az éves költségvetési törvényben meghatározott szabályok alapján.

A szociális igazgatás célcsoportja a szociálisan rászorulóknak, a hátrányos helyzetű, megélhetési nehézségekkel küzdő emberek, krízishelyzetbe került családok, illetve azok, akik egészségi állapotukból, fogyatékosságukból, idős korukból, otthontalanságukból adódóan személyes gondozást, segítséget igényelnek. A szociális igazgatás feladata egyrészt a szociálisan rászorulóknak részére biztosított ellátásokra való jogosultság megállapítása, a hatósági döntés és az ellátások folyósítása, valamint a szociális szolgáltatások, intézmények közhiteles nyilvántartásba vétele és ellenőrzése, hatósági tevékenység keretében.

2. GYERMEKVÉDELMI IGAZGATÁS

A *gyermekvédelem* és a *gyámügyi igazgatás* a szociális ágazat szerves részeként működnek, egymással összefüggő fogalmak. A gyermekvédelmi igazgatás jogi szabályozásának struktúrájában, intézményrendszerének, szolgáltatásainak nyilvántartásba vételében és ennek ügyintézési módjában az eljárás hasonló a szociális igazgatáséhoz.

A *gyámhatóságok* tevékenységében elsődleges a gyermekek hatósági védelme (veszélyeztetettségének csökkentése, a szülői gondoskodás pótlása például gyermekotthonban történő elhelyezéssel). Ehhez szükségesek a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatások, amelyeket a *gyermekvédelmi gondoskodás rendszereként* is jellemeznek. Így a *gyermekvédelem* és a *gyámügy* egymással összefüggő fogalmak, mert a gyámügyi igazgatás szoros kapcsolatban áll a gyermekjóléti alapellátással és a gyermekvédelmi szakellátással.

A *gyermekek védelme* több irányú tevékenység, amely kiterjed:

- a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítésére, veszélyeztetettségének megelőzésére és megszüntetésére;
- a szülői vagy más hozzátartozói gondoskodásból kikerülő gyermek, helyettesítő védelmének biztosítására.

A gyermekek védelmét biztosító állami eszközök:

- pénzbeli, természetbeni ellátások;
- személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások, illetve gyermekvédelmi szakellátások;
- gyermekvédelmi törvényben meghatározott hatósági intézkedések.

A szakanyagban a gyámügyekben használt fogalmakat és eljárási szabályokat nem érintjük ezen ügyek sajátosságai miatt.

A gyermekvédelem alapvető célja a gyermek családban történő nevelkedésének segítése.

A *gyermekvédelem* egy tágabb fogalom, mivel magában foglalja a gyámügyi igazgatás feladatainak jelentős részét, de azoknak a szervezeteknek a tevékenységét is, akik kívül esnek a gyámügyi igazgatás rendszerén, de a gyermekek érdekében kötelességük eljárni.

2.1. GYERMEKI JOGOK ÉS AZOK VÉDELME, SZÜLŐI KÖTELEZETTSÉGEK

A *gyermek* fogalmának meghatározásakor jogrendszerünk az ENSZ Gyermekjogi Egyezmény adta meghatározást veszi alapul, mely szerint *gyermek* a 18. életévét be nem töltött személy, kivéve, ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmezésében nagykorúságát már korábban eléri (a gyámhatóság előzetes engedélyével házasságot kötött).

A polgári jogi rendelkezések a *gyermek* fogalma helyett *kiskorúról* szólnak: az, aki a 18. életévét még nem töltötte be, és házasságot nem kötött. Nagykorú személy az, aki a tizennyolcadik életévét már betöltötte, vagy házasságot kötött.

Az Alaptörvény XVI. cikkének (1) bekezdése szerint „[m]inden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.”⁷ A XV. cikk (5) bekezdése kimondja, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket.⁸

⁷ Magyarország Alaptörvénye XVI. cikk (1) bekezdés. Elérhető: https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100425.ATV (a letöltés ideje: 2017. szeptember 28.)

⁸ Magyarország Alaptörvénye XV. cikk (5) bekezdés.

A gyermeket megilletik az alapvető emberi jogok és az életkorának megfelelő további jogok, így különösen:

- a családban való nevelkedés;
- a különélő szülővel való kapcsolattartás;
- az identitáshoz, névviseléshez való jog;
- a véleménynyilvánításhoz való jog;
- gyermek érdekének elsőlegessége.

Ahhoz, hogy a gyermek ezen jogokkal képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő védelmet és gondoskodást a felnőtté váláshoz.

A gyermek kötelessége különösen, hogy gondozása és nevelése érdekében szülőjével vagy más törvényes képviselőjével, gondozójával együttműködjön, képességeinek megfelelően legyen eleget tanulmányi kötelezettségének, és tartózkodjék az egészségét károsító életmód gyakorlásától, az egészségét károsító szerek használatától.

A gyermeki jogok védelme minden olyan természetes és jogi személy kötelessége, aki a gyermek nevelésével, oktatásával, ellátásával, törvényes képviselőjének biztosításával, ügyeinek intézésével foglalkozik.

A gyermek szülője jogosult és köteles arra, hogy gyermekét családban gondozza, nevelje, és a testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges feltételeket – különösen a lakhatást, étkezést, ruházattal való ellátást, az oktatásához és az egészségügyi ellátásához való hozzájutást – biztosítsa, gyermekét annak személyi és vagyoni ügyeiben képviselje, valamint a gyermeke nevelkedését segítő ellátásokról tájékoztatást, neveléséhez segítséget kapjon.

A gyermek szülője köteles gyermekével együttműködni, és őt emberi méltóságát tiszteletben tartani, továbbá gyermekét az őt érintő kérdésekről tájékoztatni, véleményét figyelembe venni, gyermekének jogai gyakorlásához iránymutatást, tanácsot és segítséget adni. A szülő feladata gyermeke jogainak érvényesítése érdekében a szükséges intézkedéseket megtenni, valamint gyermeke ellátásában közreműködő személyekkel és szervekkel, a hatóságokkal együttműködni.

Az állam, a helyi önkormányzatok és a gyermekek védelmét ellátó természetes és jogi személyek, szervezetek meghatározott ellátásokkal és intézkedésekkel nyújtanak segítséget a gyermekek törvényben foglalt jogainak és érdekeinek érvényesítéséhez, a szülői kötelességek teljesítéséhez, gondoskodnak a gyermekek veszélyeztetettségének megelőzéséről és megszüntetéséről, a hiányzó szülői gondoskodás pótlásáról, valamint a gyermekvédelmi gondoskodásból kikerült fiatal felnőttek társadalmi beilleszkedéséről.

2.2. A GYERMEKVÉDELEM IGAZGATÁSI RENDSZERE, GYÁMCHATÓSÁGOK

Magyarországon a gyámügyi igazgatási, gyámhatósági rendszernek központi, területi (fővárosi/ megyei) és helyi (járási, települési) szintje van.

A *gyámhatóság* elnevezés egy *összefoglaló fogalom*, értjük alatta a jegyzői gyámhatóságot, a járási (fővárosi kerületi) gyámhivatalt, a fővárosi/megyei szociális és gyámhivatalt.

Központi szint: a gyermekek és az ifjúság védelméért, a családpolitikáért felelős miniszter (jelenleg: az emberi erőforrások minisztere) ellátja a gyámhatóságok szakmai felügyeletével és irányításával kapcsolatos feladatokat, ennek során közvetlen megkereséssel fordul a gyámhatóság feladatkörét gyakorló bármely szervhez, ha a gyermek vagy a gondnokság alatt álló személy érdekében sürgős intézkedés szükséges.

Területi szint: a fővárosi/megyei Kormányhivatal Gyámügyi és Igazságügyi Főosztály Szociális és Gyámügyi Osztálya (szociális és gyámhivatalok) ellátja az illetékességi területéhez tartozó települési önkormányzat jegyzőjének és a járási gyámhivatalnak a szakmai irányítását, felügyeletét és ellenőrzését, másodfokú hatósági jogkört gyakorol a települési önkormányzat jegyzőjének, a járási gyámhivatalnak a gyermekvédelmi és gyámügyi hatósági ügyeiben.

Helyi szint:

- a Járási Hivatal Gyámügyi Osztálya (továbbiakban: *járási gyámhivatal*), általános elsőfokú gyámhatóságként jár el a gyámsággal, gondnoksággal, szülői felügyelettel, a gyermekek és a gondnokoltak vagyoni ügyeivel, az örökbe fogadni szándékozó személy alkalmasságának megállapításával, a kapcsolattartással, a gyermekvédelmi gondoskodás körébe tartozó ügyekkel (gyermek védelembe vétele, családba fogadása, ideiglenes hatályú elhelyezése, nevelésbe vétele, nevelési felügyeletének elrendelése), a gyermektartásdíj megelőlegezésével, az otthonteremtési támogatás megállapításával kapcsolatos ügyekben;
- a települési önkormányzat *jegyzője* a gyámhatósági ügyekben megkeresésre környezet-tanulmányt készít, megállapítja a gyermek rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultságát, az óvodáztatási támogatásra való jogosultságot;
- a települési önkormányzat *képviselő-testülete* a gyermeket a rendeletében meghatározott mértékű rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesíti, ha a gyermeket gondozó család időszakosan létfenntartási gondokkal küzd, vagy létfenntartást veszélyeztető rendkívüli élethelyzetbe került.

Alapjogszabály a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (gyermekvédelmi törvény) és a végrehajtási rendeletei.

A gyámhatóság szervezetét, hatásköri és illetékességi szabályait a gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről és illetékességéről szóló 331/2006. (XII. 23.) kormányrendelet határozza meg.

Témakörünk szempontjából fontos jogszabály a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok hatósági nyilvántartásáról és ellenőrzéséről szóló 369/2013. (X. 24.) kormányrendelet.

A gyermek gyámhatósági védelme különösen indokolt, ha a gyermek veszélyeztetett (bántalmazás, elhanyagolás vagy a saját magatartása miatt), illetve, ha a hiányzó szülői gondoskodást kell pótolni számára gyám kirendelésével, örökbefogadással, ezek hiányában nevelőszülőnél vagy gyermekotthonban történő elhelyezésével.

A *gyermekvédelmi gondoskodás* nem más, mint a gyermekvédelmi törvényben meghatározottak szerint elrendelt, hatósági intézkedésen alapuló ellátás és védelem.

A gyámügyi igazgatás szoros kapcsolatban áll a gyermekjóléti alapellátással és a gyermekvédelmi szakellátással, együttműködik a köznevelési intézményekkel, az egészségügyi szolgáltatókkal, a rendőrséggel, az ügyészséggel és a bírósággal. A gyámügyi feladatok ellátása állami kötelezettség, amely a gyámhatóságok útján valósul meg.

A *pénzbeli és természetbeni ellátások célja*, hogy a gyermek szociális helyzete, illetve a gyermeket gondozó család helyzete javuljon, a gyermek családban történő nevelkedéséhez az állam – a gyermekvédelmi törvényben előírt feltételek megléte esetén – támogatást biztosítson.

A pénzbeli és természetbeni ellátás iránti kérelmet az a *gyámhatóság bírálja el*, amelynek illetékességi területén a kérelmező lakóhelye, vagy ha a kérelmező életvitelszerűen a bejelentett tartózkodási helyén lakik, a tartózkodási helye van.

A települési önkormányzat jegyzőjéhez kell benyújtani (erre rendszeresített nyomtatványon) a gyermek rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultságának megállapítására a szülő vagy a gyám, az óvodáztatási támogatás megállapítására pedig a szülő kérelmét.

A járási gyámhivatalhoz kell benyújtani az otthonteremtési támogatás iránt a nevelésbe vételből nagykorúvá válása miatt kikerült fiatal felnőtt kérelmét, illetve a gyermeket gondozó szülő vagy gyám gyermektartásdíj megelőlegezésére vonatkozó kérelmét.

A települési önkormányzat vagy a fenntartó a gyermekvédelmi törvényben meghatározott módon, természetbeni ellátásként biztosítja a gyermekétkeztetést.

Fontos szabály, hogy a pénzbeli és természetbeni ellátások megállapítását nevelési-oktatási intézmény, gyámhatóság, más családvédelemmel foglalkozó intézmény, illetve természetes személy vagy a gyermekek érdekeinek védelmét ellátó társadalmi szervezet is kezdenyyezheti.

2.3. A GYERMEKJÓLÉTI ALAPELLÁTÁSOK ÉS A GYERMEKVÉDELMI INTÉZMÉNYEK TÍPUSAI

A *gyermekvédelmi gondoskodás* rendszerébe bele tartozik a személyes gondoskodás keretébe tartozó ellátások, szolgáltatások igénybevétele és biztosítása is.

A gyermekvédelmi szolgáltatások rendszere két nagyobb csoportba osztható, attól függően, hogy azok a gyermek saját környezetében, vagy őt onnan kiemelve nyújtanak segítséget.

Gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltató tevékenység *a gyermekjóléti alapellátás, illetve a gyermekvédelmi szakellátás keretében végzett tevékenység*, amely szolgáltatói nyilvántartásba bejegyzett, függetlenül a feladatellátás törvényben nevesített formájától és módjától.

A *szolgáltató tevékenységnek az a célja*, hogy a gyermek jólétének, a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődésének, személyi, vagyoni és egyéb jogainak biztosításához hozzájáruljon, annak érvényesülését segítse.

A szolgáltatás biztosításához kapcsolódó lényegesebb szakmai fogalmakat, az alábbiak szerint határozza meg a gyermekvédelmi törvény.

Intézmény: a gyermekvédelmi törvényben meghatározott gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltató tevékenységet végző szervezet vagy annak szakmailag önálló szervezeti egysége, amely a rá vonatkozó külön jogszabályban foglaltak alapján jön létre, legalább három főt foglalkoztat teljes munkaidőben. Továbbá ide tartozik a *javítóintézet* intézménye is.

Működtető: az a természetes vagy jogi személy, illetve ezek jogi személyiség nélküli szervezete, aki, illetve amely a fenntartó által biztosított működési feltételek között a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltató tevékenységet szervezi.

Szolgáltató: a gyermekjóléti, illetve gyermekvédelmi szolgáltató tevékenységet végző személy vagy szervezet, amely nem minősül intézménynek vagy helyettes szülői, nevelőszülői hálózatnak.

Az *alapellátásnak* hozzá kell járulnia a gyermek családban történő nevelésének elősegítéséhez, a testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődésének, jólétének biztosításához, a veszélyeztetettség megelőzéséhez és a kialakult veszélyeztetettség megszüntetéséhez, valamint a gyermek családjából történő kiemelésének a megelőzéséhez.

Az alapellátás keretében nyújtott személyes gondoskodást a jogosult lakóhelyéhez, tartózkodási helyéhez legközelebb eső ellátást nyújtó személynél vagy intézményben kell biztosítani.

A személyes gondoskodás keretébe tartozó *gyermekjóléti alapellátások folyamatosan bővülnek*, és több élethelyzetben nyújtanak segítséget a családoknak a gyermekek neveléséhez:

- a *Biztos Kezdet Gyerekház* célja a szociális, kulturális hátrányokkal küzdő, elsősorban a hátrányos helyzetű vagy halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek egészséges fejlődésének biztosítását támogató, fejlődési lemaradását kompenzáló, a szülői kompetenciákat erősítő, a szülő és különösen az óvodáskort még el nem ért gyermek számára a társadalmi felzárkózást segítő prevenciós szolgáltatások biztosítása;
- a *gyermekjóléti szolgáltatás* a gyermek érdekeit védő speciális személyes szociális szolgáltatás, amely a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával segíti a gyermek testi és lelki egészségének megőrzését családban történő nevelkedését, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzését;
- a *család- és gyermekjóléti szolgálat* a családsegítéssel egy szolgáltató keretében működtethető. Folyamatosan figyelemmel kíséri a településen élő gyermekek szociális helyzetét, veszélyeztetettségét, meghallgatja a gyermek panaszát, és annak orvoslása érdekében megteszi a szükséges intézkedést;
- a *család- és gyermekjóléti központ* (2016-tól új intézmény) a *járáásszékhelyen* működő gyermekjóléti szolgálat. Feladata a gyermek családban nevelkedésének elősegítése, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése érdekében a gyermek igényeinek és szükségleteinek megfelelő, önálló egyéni és csoportos speciális szolgáltatások, programok szervezése. Biztosítja a lakótelepi szociális munkát, a kapcsolattartási ügyeletet, kórházi szociális munkát, a gyermekvédelmi jelzőrendszeri készenléti szolgálatot, jogi tájékoztatásnyújtást és pszichológiai tanácsadást. A központ *javaslatot tesz a gyámhivatal részére* a gyermek védelembe vételére, megelőző pártfogására, ideiglenes hatályú elhelyezésére, nevelésbe vételére, családba fogadására, egyéb *hatósági intézkedésekre*. A javaslattevél során figyelembe kell venni a *gyermek védelemhez*

való jogát (bántalmazástól, elhanyagolástól), a saját családjában történő nevelkedéshez, családi kapcsolatainak megtartásához való jogát, de elsődlegesen a gyermek véleményét.

- A gyermeket fenyegető közvetlen és súlyos veszély esetén a veszély tényének és jellegének megnevezésével telefonon haladéktalanul, majd azt követően elektronikus formában kell javaslatot tenni a hatóság intézkedésére;
- *a gyermekek napközbeni ellátása több szolgáltatási típusban oldható meg*: bölcsőde, családi napközi, családi felügyelet, házi gyermekfelügyelet, alternatív napközbeni ellátás (játszótéri program, játszóház, klubfoglalkozás). Feladata a családban élő gyermekek életkorának megfelelő nappali felügyelet, gondozás, nevelés, foglalkoztatás és étkeztetés megszervezése azon gyermekek számára, akiknek szülei, nevelői, gondozói munkavégzésük, képzésben való részvételük, betegségük vagy egyéb ok miatt az ő napközbeni ellátásukról nem tudnak gondoskodni.
- *a gyermekek átmeneti gondozása* során a családban nevelkedő, rászoruló gyermek gondozását ideiglenes jelleggel, meghatározott ideig biztosítják, ahol a gyermek fejlődését elősegítő, az életkorának, egészségi állapotának és egyéb szükségleteinek megfelelő étkeztetéséről, ruházattal való ellátásáról, mentálhigiénés és egészségügyi ellátásáról, gondozásáról, neveléséről, lakhatásáról, teljes körű ellátásáról kell gondoskodni. Az átmeneti gondozás történhet helyettes szülő, gyermekek átmeneti otthona, családok átmeneti otthona keretében.

Látható, hogy a gyermekvédelem rendszere rendkívül sokféle szolgáltatással áll rendelkezésre a gyermek saját környezetében, családjában vagy helyettesítő családban történő nevelése, ellátása érdekében, hogy a gyermek mindig korához, szükségleteihez, fejlődéséhez igazodóan kapjon segítséget.

2.4. GYERMEKVÉDELMI SZAKELLÁTÁSOK

Ha a gyermek jóléte érdekében igénybe vehető alapellátások nem elégségesek, a gyermek szakellátásba kerül. Az intézmények biztosítják a lakhatási feltételeket, a gondozott gyermek életkorának megfelelő étkeztetést, ruházati ellátást, textíliát, mentálhigiénés segítségnyújtást, szabadidős programokat, az iskolai tanulmányokat végzők felzárkóztatását és tehetséggondozását.

A szakellátás keretében kell biztosítani az ideiglenes hatállyal elhelyezett, az átmeneti és a tartós nevelésbe vett gyermeknek az otthont nyújtó ellátását, a fiatal felnőtt további utógondozói ellátását, valamint a szakellátást más okból igénylő gyermek *teljes körű ellátását*.

A személyes gondoskodás keretébe tartozó *gyermekvédelmi szakellátások*:

- *otthont nyújtó ellátást* biztosít a nevelőszülő, a gyermekotthon az ideiglenes hatállyal elhelyezett, az átmeneti és a tartós nevelésbe vett gyermek számára. Az otthont nyújtó ellátás keretében különleges ellátást kell biztosítani a tartósan beteg, a fogyatékos, a három év alatti gyermek számára, speciális ellátást kell biztosítani a súlyos pszichés tüneteket mutató gyermek számára. A gyermekotthon 12–48 fő között önálló lakóegységben elhelyezett gyermeknek biztosítja az otthont nyújtó ellátását. A lakásotthon olyan gyermekotthon, amely legfeljebb 12 gyermeknek biztosítja az otthont nyújtó ellátást önálló lakásban vagy családi házban, családi körülmények között;
- *az utógondozói ellátás* a gyámhivatal határozata alapján a nevelésbe vétel megszűnését követően a fiatal felnőtt családjába való sikeres visszailleszkedését, illetve önálló életének megkezdését segíti, ezt az otthonteremtési támogatás is kiegészíti;
- *a területi gyermekvédelmi szakszolgáltatás* javaslatot tesz az ideiglenes hatályú elhelyezést vagy a nevelésbe vételt követően a gyermek ideiglenes gondozási helyére és a gyermek sorsának rendeződéséig a számára otthont nyújtó ellátást biztosító gondozási helyére vonatkozóan. A gyámhatóság megkeresésére elvégzi a gyermek személyiségvizsgálatát, szakvéleményt ad, elhelyezési javaslatot készít, a nevelőszülői hálózatot működteti. A gyermekvédelmi szakszolgáltatás feladata a nevelésbe vett gyermek örökbe fogadhatóvá nyilvánításának és örökbefogadásának előkészítése, nyílt örökbefogadás esetében a vér szerinti szülő és az örökbe fogadni szándékozó személy kapcsolatfelvételének előkészítése;
- *a javítóintézet* a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló törvényben meghatározott keretek között teljes körű ellátást biztosít a fiatalok számára, és ellátja a fiatalok gondozását, nevelését, felügyeletét, az oktatásával, képzésével és munkafoglalkoztatásával kapcsolatos feladatokat.

A személyes gondoskodás igénybevétele – ha a gyermekvédelmi törvény másként nem rendelkezik – önkéntes, az ellátást igénylő kérelmére történik, de a cselekvőképtelen kiskorú és a cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alatt álló személy kérelmét törvényes képviselője terjeszti elő, illetve a korlátozottan cselekvőképes kiskorú és a cselekvőképességében a gyermekjóléti, gyermekvédelmi, szociális ellátások igénybevételével összefüggő jognyilatkozatok tekintetében részlegesen korlátozott nagykorú személy a kérelmét törvényes képviselőjének hozzájárulásával terjesztheti elő. Ha a fenti csoportokba tartozó személy és a törvényes képviselője között az ellátás igénybevételével kapcsolatban vita merül fel – a tényállás tisztázása mellett – a gyámhatóság hoz döntést.

Ha a gyermek védelme az ellátás önkéntes igénybevételével nem biztosított, a gyermekvédelmi törvény alapján a gyámhatóság az ellátás kötelező igénybevételét elrendeli.

A gyermekvédelem alapvető célja a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése, valamint a szülői vagy más hozzátartozói gondoskodásból kikerülő gyermek helyettesítő védelmének biztosítása.

A gyámügyi és gyermekvédelmi feladatok egymással szoros összefüggésben állnak, a gyámhatósági intézkedésekhez a legtöbb esetben szükség van valamilyen gyermekjóléti alapszolgáltatás, vagy gyermekvédelmi intézmény igénybe vételére is.

3. A CSALÁDTÁMOGATÁSOK RENDSZERE

A *családtámogatás* a társadalom széles rétegét érintő ellátási rendszer, amely intézkedéseiben jelentősen befolyásolja a családok gyermekvállalási kedvét, a családok életkörülményeit, ezért társadalmi szerepe kiemelt jelentőségű.

A magyar családpolitika támogatási rendszere példaértékű, elismeri és támogatja a családot és a gyermekvállalás fontosságát, ezért a családi élet biztonságának és a gyermekvállalás feltételeinek javítása érdekében a családoknak pénzübeli ellátásokat biztosít, ezzel a gyermekek gondozásához, neveléséhez hozzájárul. A családnak nyújtott ellátások olyan állami támogatások, melyek jövedelmi helyzettől függetlenül a gyermeket nevelő szülőt illetik meg.

A magyar családtámogatási rendszer nagyon összetett, tartalmaz univerzális ellátásokat (Gyermekgondozási segély – GYES), biztosítási elvű támogatásokat (Gyermekgondozási díj – GYED), illetve családi adókedvezményeket.

Egyes elemei differenciáltak, a támogatások a családokra neheztöl terhek ellensúlyozása, az egyenlő esélyek elősegítése érdekében eltérők a többgyermekes, a gyermeket egyedül nevelő, a tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermeket nevelő szülő esetében.

A gyermek gondozásához, neveléséhez nyújtott ellátások célja a gyermek egészséges, harmonikus fejlődésének, testi, szellemi, erkölcsi gyarapodásának segítése.

A szakanyagban azok az ellátások jelennek meg, amelyekre jogosultságot az államigazgatás rendszerében, hatósági intézkedésként állapítanak meg.

A családpolitikai intézkedések kidolgozása, a *családtámogatás ágazati irányítása* az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) feladata.

Családtámogatási ügyekben *másodfokú hatósági feladatokat* az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság Központja lát el. A főigazgató hatáskörébe tartozik a gyermekgondozást segítő ellátás méltányosságából történő megállapítása, meghosszabbítása és a jogalap nélkül kifizetett családtámogatási ellátás összegének méltányosságából történő elengedése is.

A családtámogatási ellátásokkal összefüggő *elsőfokú hatósági feladatok* a fővárosi és a kijelölt megyeszékhely szerinti járási hivatal hatáskörébe tartoznak. Családtámogatási ügyekben a kijelölt megyeszékhely szerinti járási hivatal illetékes eljárni.

Családtámogatási ügyekben az *első fokon eljáró kormányhivatal feladata*, hogy mint *igényelbíráló szerv* a gyermekeket nevelő családok, fogyatékossggal élő személyek támogatási ügyeiben eljárjon, az ellátásra vonatkozó jogosultságot megállapítsa, az ellátást a központi költségvetésből folyósítja.

3.1. A CSALÁDTÁMOGATÁSI ELLÁTÁSOK TÍPUSAI, JOGOSULTSÁGI FELTÉTELEK

A családtámogatási ellátásokról és a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény (Cst.) meghatározza az állam által nyújtandó családtámogatási ellátások rendszerét, az egyes ellátási típusokat, a jogosultság feltételeit, tartalmazza az igényelbírlásra, a folyósításra, a jogosulatlanul felvett ellátások visszafizetésére vonatkozó hatásköri és eljárási szabályokat.

A jogszabály tételiesen felsorolja *családtámogatási ellátások* típusait.

Anyasági támogatás

Egyszeri támogatás, a szülést követő hat hónapon belül lehet a kérelmet benyújtani. Anyasági támogatásra jogosult a szülést követően az a nő, aki terhessége alatt legalább négy alkalommal – koraszülés esetén legalább egyszer – terhesgondozáson vett részt, továbbá az örökbe fogadó szülő, ha a szülést követő hat hónapon belül az örökbefogadást jogerősen engedélyezték. Jogosult a gyám, ha a gyermek a születését követően hat hónapon belül gondozásába kerül. Az ellátás összege az öregségi nyugdíjminimum 225%-a, ikergyermekek esetén 300%-a.

Családi pótlék

Az állam havi rendszerességgel hozzájárul a gyermek nevelésével, iskoláztatásával járó költségekhez a családi pótlékkal, melynek két típusa van:

- *a nevelési ellátás* a gyermek születésétől a tankötelezetté válása évének október 31-éig jár a jogosult részére (ha a gyermeket a saját háztartásukban nevelik, gondozzák);
- *az iskoláztatási támogatás* a tanköteleesség válás évének november 1-jétől a tankötelezettség teljes időtartamára, valamint a tankötelezettség megszűnését követően a közoktatási intézményben tanulmányokat folytató gyermekekre tekintettel annak a tanévnek az utolsó napjáig jár, amelyben a gyermek a 20. évét, sajátos nevelési igényű gyermek esetén a 23. évét betölti.

A közoktatási törvény szerint *sajátos nevelési igényű (SNI) gyermek, tanuló az*, aki a szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleménye alapján testi, érzékszervi, értelmi, beszéd fogyatékos, autista, halmozottan fogyatékos, a megismerő funkciók, a viselkedés fejlődésének organikus okra visszavezethető tartós és súlyos rendellenességével küzd.

A családi pótlék összege változó, attól függően, hogy a családban mennyi gyermek nevelkedik, vagy egyedülálló személy neveli-e a gyermeket, illetve tartósan beteg vagy súlyosan fogyatékos gyermeket nevelő családról van-e szó.

A családtámogatási ellátások szabályai szerint *magasabb összegű családi pótlékra* jogosult a tartósan beteg, súlyosan fogyatékos, *18 évesnél fiatalabb gyermek*, aki betegsége, fogyatékos-sága miatt állandó vagy fokozott felügyeletre, gondozásra szorul (az erről szóló igazolást a gyermek-klinika, gyermekszakkórház, a kórházi gyermekosztály, a szakambulancia, a szakrendelő

vagy a szakgondozó intézmény szakorvosa állítja ki három példányban), valamint az a 18 évesnél idősebb személy, aki 18. életévének betöltése előtt munkaképességét legalább 67%-ban elvesztette, legalább 50%-os mértékű egészségkárosodást szenvedett, és ez az állapot egy éve tart. Ennek fennállását a *rehabilitációs szakértői* szerv vizsgálja, amelyről szakértői véleményét ad ki.

Nevelési ellátásra/iskoláztatási támogatásra jogosultak: a vér szerinti vagy az örökbefogadó szülő, a szülővel együtt élő házastárs, a szülővel együtt élő élettárs, a nevelőszülő, a gyám. A konkrét személyi kört és annak igazolására vonatkozó előírásokat részletezi a törvény.

A családi pótlékra való jogosultság szempontjából saját háztartásban nevelt, gondozott gyermeknek kell tekinteni azt, aki a szülővel életvitelszerűen él együtt, és annak gondozásából rendszeres jelleggel legfeljebb csak nap közben kerül ki (kivételi esetek is vannak).

Ha a gyermek együtt élő szülők háztartásában él, a családi pótlékot – együttes nyilatkozatuk alapján – bármelyik szülő igényelheti, nyilatkozatuk szerint gyermekenként. Megállapodás hiányában, kérelemre, az ellátást igénylő szülő személyéről a gyámhatóság dönt.

3.2. A GYERMEKGONDOZÁSI TÁMOGATÁSOK

A támogatást a gyermekkel közös háztartásban élő szülők bármelyike igénybe veheti. Fontos szabály, hogy ha a szülők több gyermek után jogosultak a támogatás egyik vagy mindkét formájára, a támogatást csak egy jogcímen és csak az egyik szülő veheti igénybe. Az ellátás a gyermek után „alanyi jogán” jár, de jogosultsági feltételekhez kötött.

A gyermekgondozási támogatás formái:

- *gyermekgondozást segítő ellátás (GYES)*, mely alapesetben a gyermek 3. életévének betöltéséig jár. Ikergyermekes esetén a tankötelessé válás évének végéig, tartósan beteg, súlyosan fogyatékos gyermek 10. életévének betöltéséig állapítható meg, az ellátás összegéből 10% nyugdíjjárulék kerül levonásra, így folyósításának időtartama szolgálati időnek minősül;
- *gyermeknevelési támogatás (GYET)*, amelyre az a szülő és gyám jogosult, aki a saját háztartásában három vagy több kiskorút nevel. Az ellátás a legfiatalabb gyermek 3. életévének betöltésétől a 8. életévének betöltéséig, vagy a legidősebb gyermek 18. életévének betöltéséig jár.

A családtámogatási ügyek az ügyfél részéről írásban, az ellátások típusaihoz rendszeresített „kérelem” formanyomtatványon vagy az annak megfelelő adattartalommal rendelkező elektronikus űrlapon (aki ügyfélkapuval rendelkezik) benyújtott *kérelemre indulnak*. Egyidejűleg a kérelemhez csatolni kell az elbíráláshoz szükséges tények, adatok igazolását. Az ellátások alapesetben a kérelem benyújtásának időpontjától járnak, ha a kérelmező a benyújtás időpontjában rendelkezik a jogosultsági feltételekkel.

3.3. FOGYATÉKOSSÁGI TÁMOGATÁS IGÉNYLÉSE ÉS MEGÁLLAPÍTÁSA

A családtámogatási rendszer keretében beszélhetünk a fogyatékos személyek esélyegyenlőségét szolgáló ellátásokról is. Az állam anyagi segítséggel járul hozzá a súlyosan fogyatékos állapotból eredő társadalmi hátrányok mérsékléséhez, fogyatékosági támogatást nyújt a súlyosan fogyatékos személy jövedelmétől függetlenül.

A fogyatékosági támogatásról a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény rendelkezik, amely meghatározza a támogatásjogosultság feltételeit, a támogatás megállapításával és folyósításával kapcsolatos szabályokat.

Fogyatékos az a személy, aki tartósan vagy véglegesen olyan érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi, pszicho-szociális károsodással – illetve ezek bármilyen halmozódásával – él, amely a környezeti, társadalmi és egyéb jelentős akadályokkal kölcsönhatásban a hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételt korlátozza vagy gátolja.

Támogatásra az a 18. életévét betöltött, *súlyosan fogyatékos személy* jogosult, aki az ellátás igénylésének időpontjában Magyarországon élő magyar állampolgár, letelepedett, valamint bevándorolt jogállású, illetve hontalanként elismert. A törvény részletesen meghatározza (típusonként definiálja) a *súlyos fogyatékos* állapotot, illetve a támogatásra való jogosultság feltételeit.

Támogatásra jogosult a látás, hallás, mozgásszervi, értelmi fogyatékos, autista, kromoszóma-rendellenesség miatti személy, valamint az, akinek állapota súlyosnak vagy középsúlyosnak minősíthető, és ez a fogyatékos állapot tartós vagy végleges, továbbá az, aki önálló életvitelre nem képes, vagy mások állandó segítségére szorul (együttes feltételek).

A fogyatékosági támogatás megállapítását a kormányhivatal *családtámogatási szervezete* végzi. Ha a kérelmező nem rendelkezik a minősítéséhez szükséges iratokkal, hivatalból megkeresi a *rehabilitációs hatóságot* (szakkérdésként véleményt kér) a súlyosan fogyatékos állapot és annak életminőségre gyakorolt hatásáról szóló orvos szakértői vélemény elkészítésére.

Nem jogosult fogyatékosági támogatásra az a súlyosan fogyatékos személy, aki vakok személyi járadékában vagy magasabb összegű családi pótlékban részesül, vagy aki után magasabb összegű családi pótlékot folyósítanak. Amennyiben ezekről az ellátásokról lemond, a fogyatékosági támogatás megállapítható részére.

A fogyatékosági támogatás megállapítása esetén a támogatást megállapító határozattal egyidejűleg a családtámogatási szervezet *utazási kedvezmény igénybevétele* és a jogszabályban meghatározott *adókedvezmény megállapítása* céljából *hatósági igazolványt* ad ki.

A családnak nyújtott ellátások az állam részéről biztosított olyan támogatások, amelyek – *elismerve a család és a gyermekvállalás fontosságát*, és a jövedelmi helyzettől függetlenül – a gyermeket nevelő szülőt illetik meg. A többgyermekes, a gyermeket egyedül nevelő, a tartósan beteg, súlyosan fogyatékos gyermeket nevelő családok esetén a családtámogatási rendszer egyes elemei differenciáltak.

4. REHABILITÁCIÓS IGAZGATÁS

A rehabilitációs igazgatási ágazat feladata, hogy a megváltozott munkaképességű személyek ügyeiben eljárjon, így azoknak a személyeknek az ellátásra vonatkozó jogosultságát bírálja el, akiknek az egészségi állapota megromlott, és pénzübeli ellátásra tartanak igényt, illetve a munkába helyezésükhöz kérnek segítséget. Az egészségi állapot és a foglalkoztathatóság vizsgálata komplex minősítés keretében történik, ez az érintett személy orvosi vizsgálatát, valamint rehabilitációs és szociális szempontú minősítését jelenti.

4.1. A MEGVÁLTOZOTT MUNKAKÉPESSÉG FOGALMA, AZ ÉRINTETT CÉLCSOPORT JELLEMZŐI

Hétköznapi értelemben a *megváltozott munkaképességű személy* fogalma a munka világához kapcsolódik, feltételezi, hogy van (volt) munkaképesség, amely megváltozott. Valójában azt a vizsgálati szempontot is takarja, amely az egyént a foglalkoztathatóság szempontrendszerén keresztül minősíti, azt vizsgálja, hogyan befolyásolja a többnyire tartós betegség, a szervezet károsodása, a fogyatékoság vagy a rokkantság a munkavállalást, a munkahely megtartását.

A megváltozott munkaképességű személy lehet *fogyatékos személy* (érzékszervi – látási, hallási –, mozgásszervi, értelmi, autista), aki ezeket a képességeit jelentős mértékben elvesztette vagy egyáltalán nem birtokolja, illetőleg kommunikációja számottevően korlátozott, akár veleszületett (ide értve a súlyos vagy középsúlyos állapotot okozó kromoszóma-rendellenességet is), akár élete során szerzett (például baleset, betegség következtében) sérülésről, képességvesztésről van szó, valamint *az egészségkárosodott*, akinek esetében a biológiai működés zavara időszakos vagy állandó élettani vagy anatómiai veszteséggént, rendellenességgént jelenik meg (betegség miatt megromlott egészségi állapot, például daganatos megbetegedés, cukorbetegség, szív és érrendszeri károsodás, pszichiátriai betegség stb.).

Az egészségkárosodás egy olyan állapot, amely betegség vagy sérülés után, illetve veleszületett rendellenesség következtében alakult ki, és tartósan vagy véglegesen az egyén fizikai, mentális, szociális jóllétének kedvezőtlen változásait eredményezi.

4.2. A REHABILITÁCIÓS IGAZGATÁS SZERVEZETI RENDSZER

A rehabilitációs hatóság feladata, hogy a megváltozott munkaképességű személyek ügyeiben eljárjon, azoknak a személyeknek a pénzbeli ellátásra vonatkozó jogosultságát elbírálja, akiknek az egészségi állapotuk megromlott, és a kieső jövedelem miatt ellátásra tartanak igényt, illetve a munkába állásukhoz kérnek segítséget.

Az ágazat szakmai irányítása az Emberi Erőforrások Minisztériuma feladatkörébe tartozik, amit az a szociális ügyekért és a társadalmi felzárkóztatásért felelős államtitkárság útján lát el.

A *másodfokú közigazgatási hatósági eljárásban* rehabilitációs hatósággént, orvos szakértői, valamint rehabilitációs szakértői szervként a Budapest Főváros Kormányhivatalát jelölte ki.

Az *elsőfokú közigazgatási hatósági eljárásban és első fokon a szakkérdésekben, szakvélemények kiadásában* rehabilitációs hatósággént, orvos szakértői, valamint rehabilitációs szakértői szervként az ügyfél lakóhelye vagy tartózkodási helye szerint illetékes *fővárosi és a megyeszékhely szerinti járási hivatal jár el*.

Több jogszabály rendelkezik olyan ellátás igényléséről és megállapításáról, amelyhez szükséges az egészségi állapot, a fogyatékoság súlyosságának minősítése, így a rehabilitációs hatóság *orvos szakértői szervként* is eljár, de az ellátások, támogatások megállapítása más szerv hatáskörébe tartozik. Ilyen lehet például a fogyatékosági támogatás, magasabb összegű családi pótlék igénylése esetén a súlyos fogyatékoság fennállása és az önkiszolgáló képesség

megléte vagy hiányának minősítése vagy a közlekedőképesség minősítése, a parkolási igazolványhoz szükséges súlyos mozgásállapot orvos szakmai megítélése.

4.3. AZ ELLÁTÁSRA VALÓ JOGOSULTSÁG SZABÁLYAI, AZ EGÉSZSÉGI ÁLLAPOT ÉS A FOGLALKOZTATHATÓSÁG KOMPLEX MINŐSÍTÉSE

2012. január 1-jével új nevű pénzbeli ellátások, az egészségi állapot százalékos meghatározására új minősítések kerültek bevezetésre. Ilyen a *rehabilitációs ellátás*, amely a foglalkoztatásra, rehabilitációra javasolt személy jövedelempótló ellátását jelenti, valamint a *rokkantsági ellátás*, amely a rehabilitációra nem javasolt személy jövedelempótló ellátása.

Az alapjogszabály a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXCI. törvény. Ez alapján *megváltozott munkaképességű* az a személy, akinek az egészségi állapota a rehabilitációs hatóság komplex minősítése alapján 60%-os vagy kisebb mértékű (tehát 40 vagy ettől magasabb százalékos mértékben károsodott az egészsége), és *ellátásra akkor jogosult, ha a megváltozott munkaképesség mellett a kérelem benyújtását megelőző 5 éven belül legalább 1095 napon át (3 év), vagy 10 éven belül legalább 2555 napon át (7 év), vagy 15 éven belül legalább 3655 napon át (10 év) biztosított volt, keresőtevékenységet nem végez, és rendszeres pénzellátásban nem részesül.*

A törvény *együttes feltételeket határoz meg*, így az ellátás megállapításához szükséges a komplex minősítés alapján a megváltozott munkaképesség és az előírt biztosítási idő megléte, illetve más jövedelem kizárása.

A megváltozott munkaképesség megállapítását, az egészségi állapot és a foglalkoztathatóság minősítését orvosi, foglalkozási és szociális szakértő végzi (*komplex minősítés*).

A rehabilitációs javaslattól függően a minősítési kategóriák lehetnek:

- *rehabilitációs* (B1, C1), ha az egészségi állapot olyan mértékű, hogy az érintett személy foglalkoztathatósága rehabilitációval helyreállítható, vagy tartós rehabilitációt igényel;
- *rokkantsági* (B2, C2), ha rehabilitációja nem javasolt, vagy egyéb körülményei miatt nem rehabilitálható, illetve orvosszakmai szempontból önellátásra képes, vagy csak segítséggel képes (D, E kategória).

Akinek az egészségi állapota a 60%-os mértéket meghaladja, nem tekinthető megváltozott munkaképességű személynek.

A jogszabály a rokkantsági és a rehabilitációs ellátásban részesülő személyek esetében tételesen felsorolja az ellátásra való jogosultság *felülvizsgálatának* eseteit.

Felülvizsgálat alatt elsősorban az ügyfél egészségi állapotának ismételt minősítését értjük, a szakértői bizottság előtt történő megjelenés (vizsgálat) vagy orvosi iratok alapján történő minősítés keretében, azonban az ellátásra való jogosultság egyéb feltételeit (például keresőtevékenység) is ellenőrzik.

A felülvizsgálati eljárások többnyire rehabilitációs hatósági oldalról *hivatalból indulnak*, de lehetősége van az ügyfélnek is kérelmezni az eljárás lefolytatását, például akkor, ha rosszbodott az állapot.

A 2015. augusztus 1-jétől olyan módon változtak a felülvizsgálati kötelezettségre vonatkozó szabályok, hogy akiknél az *öregségi nyugdíjkorhatár betöltéséig hátralévő időtartam az öt évet nem haladja meg, a felülvizsgálatot nem kell elvégezni*, a rehabilitációs hatóság az ellátásról továbbfolyósító határozatot ad ki.

A *foglalkozási rehabilitáció* mind fogalomrendszerében, mind gyakorlatában a munka világával áll szoros kapcsolatban, munkáltatóról, munkavállalóról, foglalkoztatásról, foglalkoztat-hatóságról, munkaképességről és azok egymáshoz való viszonyáról rendelkezik.

A foglalkozási rehabilitáció folyamatának középpontjában a foglalkoztatás, a munkaviszony áll, *az aktív korban lévő, megváltozott munkaképességű személynek az elhelyezkedése a munkaerőpiacon*.

A rehabilitációs hatóság tevékenysége nem ér véget a komplex minősítéssel, és az annak alapján hozott hatósági döntéssel, hanem ezt követően kezdődnek el a foglalkozási rehabilitációs ügyintézési feladatok, amelyek *elsődlegesen szolgáltatás jellegűek*.

A foglalkozási rehabilitációs segítségnyújtásnak az a célja, hogy ösztönözze és erősítse, szolgáltatásaival hozzásegítse a megváltozott munkaképességű személyt ahhoz, hogy megmaradt, fejleszthető képességeivel képes legyen olyan munkavégzésre, amely fontos a rehabilitációjához, az önmegvalósításához, a társadalomban való részvételéhez.

Amennyiben a megváltozott munkaképességű személy *rehabilitációs ellátásban részesül*, a rehabilitációs hatósággal együttműködési kötelezettség áll fenn, vagyis *együttműködésre kötelezett*. Amennyiben *rokkantsági ellátásban részesül*, önkéntesen – saját elhatározása alapján – együttműködésre van lehetősége a rehabilitációs hatósággal, ebben az esetben ő *rehabilitációs szolgáltatást kérő*.

A rehabilitációs hatóságnak *foglalkozási rehabilitációs intézkedéseket* kell megtennie az ügyfél munkába helyezése érdekében, így például rehabilitációs tervet kell készítenie, abban meg

kell határozni a rehabilitáció konkrét irányát, biztosítani a rehabilitációhoz szükséges munkaerőpiaci és foglalkozásrehabilitációs szolgáltatásokat és tanácsadást, szervezni a munkába helyezést és a képzéshez juttatást.

A *rehabilitáció* olyan szervezett segítség, amit a társadalom, az állam szervezetei nyújtanak az egészségében, testi vagy szellemi épségében ideiglenesen, vagy véglegesen károsodott személynek, hogy a helyreállított vagy megmaradt képességei felhasználásával ismét elfoglalhassa helyét a közösségben.

A rehabilitációs hatóság az egészségkárosodott, fogyatékos emberek részére az egészségi állapot, a megmarad képességek és a foglalkoztathatóság minősítése alapján (orvosi, szociális, foglalkozási rehabilitációs szakértői minősítés szerint) rehabilitációs vagy rokkantsági pénzbeli ellátást állapít meg, és rehabilitációs *szolgáltatásokat biztosít a munkába* helyezés, a munkaerőpiacon való elhelyezkedés érdekében.

II. MODUL

EGÉSZSÉGÜGYI IGAZGATÁS, EGÉSZSÉGBIZTOSÍTÁS

1. EGÉSZSÉGBIZTOSÍTÁS ELLÁTÁSAI ÉS SZERVEZETI RENDSZERE

Az Európai Unió tagállamaiban, beleértve természetesen Magyarországot is, a kötelező társadalombiztosítás rendszere alakult ki. A kötelező társadalombiztosítás keretében minimum két ellátást mindenképpen nyújtani kell: az egyik a nyugellátás – ezzel a tananyag külön része foglalkozik –, a másik pedig az egészségbiztosítási ellátás. Az alábbiakban a kötelező társadalombiztosítás keretében nyújtott egészségbiztosítási ellátásokat és azok igénybevételét ismertetjük.

1.1. A PÉNZBELI ÉS TERMÉSZETBENI EGÉSZSÉGBIZTOSÍTÁSI ELLÁTÁSOK TÍPUSAI

Az egészségbiztosítási ellátásnak két nagy csoportja van. Az egyik a *természetbeni*, a másik a *pénzbeli* egészségbiztosítási ellátás.

Természetbeni egészségbiztosítási ellátásba tartozik többek között a háziorvosi, fogorvosi, járóbeteg- és fekvőbeteg-ellátás; társadalombiztosítási támogatással rendelt gyógyszer- (tápszer-, anyatej-), gyógyászati segédeszköz-, gyógyfürdőellátás; betegszállítás, társadalombiztosítási támogatással külföldön igénybe vehető kezelések és az egészségügyi szolgáltatás igénybevételéből adódó utazási költség megtérítése.

A kötelező társadalombiztosítás keretében a természetbeni egészségbiztosítási ellátásokból senki sem zárható ki, aki Magyarországon lakóhellyel rendelkezik, és huzamosabb

ideig Magyarországon él. Az egészségbiztosítás természetbeni ellátásai azonban nem „ingyen” járnak. Az ellátás fedezetére több járulék is szolgál. Annak a személynek a jövedelméből, aki biztosítási jogviszonyban dolgozik, az ellátás fedezeteként 4% természetbeni egészségbiztosítási járulékot vonnak le (vállanak be). További fedezetet képez a központi költségvetés által megfizetett 7 320 forint/hó/fő egészségügyi szolgáltatási járulék, valamint adott természetes személyek által megfizetett 7 320 forint/hó egészségügyi szolgáltatási járulék és egészségügyi szolgáltatásra kötött megállapodás alapján fizetett járulék.

Az egészségbiztosítás másik nagy ellátása a pénzbeli ellátás. Mint az az elnevezésből is kitűnik, ezeket az ellátásokat a jogosult nem természetben, hanem pénzben kapja meg. A pénzbeli egészségbiztosítási ellátások a következők: táppénz (beleértve a gyermekápolási táppénzt is), csecsemőgondozási díj, gyermekgondozási díj. A pénzbeli ellátások kapcsán meg kell említeni a baleseti táppénzt, valamint a méltányosságból igénybe vehető pénzbeli ellátásokat és az ehhez kapcsolódó egyszeri segélyt is, melyeket a későbbiekben részletesebben is ismertetünk. Általánosságban elmondható, hogy a pénzbeli ellátások fedezetét a jövedelemből levont (bevallott) 3%-os pénzbeli egészségbiztosítási járulék képezi.

A természetbeni egészségbiztosítási ellátások igénybevétele:

2007. április 1-jétől került bevezetésre az ún. jogviszony-ellenőrzés, amelynek keretében az egészségügyi szolgáltatásra való jogosultságot ellenőrzik.

Az egészségügyi szolgáltatás igénybevételét megelőzően az egészségbiztosítóval szerződött egészségügyi szolgáltató köteles a betegnél/ellátottnál előzetes „jogviszony-ellenőrzést” végezni. Az online ellenőrzés lehetőségét az egészségbiztosító nyilvántartási rendszere – időbeli korlátozás nélkül – biztosítja. A jogviszony-ellenőrzés keretében egyrészt ellenőrzik a tájszám érvényességét, másrészt azt, hogy az adott tájszámhoz tartozik-e olyan jogosultság (járulékbefizetés/bevallás), amely megalapozza az egészségügyi szolgáltatást. Amennyiben a jogviszony ellenőrzés alapján a beteg, illetve ellátandó személy jogosult az ellátásra, akkor az egészségügyi szolgáltató tb-támogatással nyújtja az egészségügyi szolgáltatást.

Az egészségbiztosítás pénzbeli ellátásai keresetpótló juttatások. A kieső jövedelmet pótolja a betegség/keresőképtelenség esetén a táppénz, míg a gyermek születésekor a csecsemőgondozási díj és a gyermekgondozási díj. Szintén keresetpótló juttatás a baleseti táppénz, amely üzemi baleset, illetve foglalkozási betegség esetén jár.

A pénzbeli ellátások megállapítása hatósági feladat. Ez az eljárás nem hivatalból, hanem kérelemre indul, azaz az ügyfélnek az egészségbiztosítás pénzbeli ellátását – adott formanyomtatványon – igényelnie kell. A pénzbeli ellátásokról első fokon a kifizetőhely, illetve a kormányhivatal egészségbiztosítási szerve dönt.

1.2. AZ EGÉSZSÉGBIZTOSÍTÁS KAPCSOLATA MÁS ELLÁTÁSI RENDSZEREKKEL

Az egészségbiztosítás több ponton is kapcsolódik a szociális ellátáshoz. Két olyan területet is megemlítenék, ahol a szociális ellátás és az egészségbiztosítás szorosan összekapcsolódik.

Az egyik ilyen terület a *közgyógyellátás*. Ez a szociálisan rászorult személy részére az egészségi állapot megőrzéséhez és helyreállításához kapcsolódó kiadások csökkentése érdekében biztosított hozzájárulás. A közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkező személy – adott összeghatárig – térítésmentesen jogosult a társadalombiztosítási támogatásba befogadott gyógyszerekre (tápszerekre), gyógyászati segédeszközökre (ideértve a protetikai és fogszabályozó eszközöket, valamint a gyógyászati segédeszközök javítását, kölcsönzését is), továbbá az orvosi rehabilitáció céljából igénybe vehető gyógyászati ellátásokra.

A másik szociális ellátáshoz kapcsolódó terület a *szociálisan rászorultak egészségügyi szolgáltatásra jogosultsága*. A kormányhivatal járási hivatala az egészségügyi szolgáltatás igénybevétele céljából annak a személynek állapítja meg szociális rászorultságát, akinek a vagyona adott összeget nem haladja meg, és családjában az egy főre jutó havi jövedelem az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 120%-át, illetve egyedül élő esetén a jövedelme az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 150%-át nem haladja meg. A szociálisan rászorult személy egy évig – amely meghosszabbítható – úgy jogosult természetbeni egészségügyi szolgáltatásra, hogy annak fedezetét a költségvetésből biztosítja az állam havi 7 320 forint/fő összeg átutalásával.

További területeken, például az oktatás, a nyugellátás területén, a megváltozott munkaképességű személyek esetén is fellelhető az egészségügyi szolgáltatás kapcsán a fenti kapcsolat, azaz az alábbi esetekben szintén az állam biztosítja havi 7 320 forint/fő összeg átutalásával a természetbeni egészségügyi szolgáltatás fedezetét. Az állam fedezi például a köznevelési intézmény nappali rendszerű iskolai oktatásában vagy a nappali oktatás munkarendje szerint tanuló egészségügyi szolgáltatását; a saját jogán nyugdíjban vagy hozzátartozói nyugellátásban

részesülő személy egészségügyi szolgáltatását; a megváltozott munkaképességű, illetve egészségkárosodást szenvedett személy egészségügyi szolgáltatását, ha a munkaképesség-változás mértéke az 50%-ot, illetve az egészségkárosodás mértéke a 40%-ot eléri, vagy ha az érintett személy egészségi állapota 50%-os vagy ennél kisebb mértékű, és az illetékes hatóság erre vonatkozó igazolásával rendelkezik.

2. AZ EGÉSZSÉGÜGYI SZOLGÁLTATÁSRA JOGOSULTSÁG ÉS ANNAK IGAZOLÁSA

Korábbiakban szó volt arról, hogy az egészségügyi szolgáltatás igénybevételét megelőzően az egészségügyi szolgáltató köteles a betegnél/ellátottnál előzetes jogviszony-ellenőrzést végezni. Az alábbiakban részletezzük, milyen természetbeni egészségbiztosítási ellátások vehetők igénybe tb-támogatás keretében, továbbá bemutatjuk a társadalombiztosítás keretében működő egészségügyi szolgáltatók rendszerét és az ehhez kapcsolódó hatósági feladatokat, valamint az egészségügyi szolgáltatásra jogosultságot és annak igazolását.

Társadalombiztosítás keretében a természetbeni egészségbiztosítási ellátások, azaz az egészségügyi szolgáltatások (beleértve a baleseti egészségügyi szolgáltatást is) a következők:

- háziorvosi, fogorvosi, járóbeteg-, fekvőbeteg-ellátás;
- otthoni szakápolás;
- orvosi rehabilitáció;
- betegszállítás (mentés);
- társadalombiztosítási támogatással rendelt gyógyszer- (tápszer-, anyatej-), gyógyászati segédeszköz-, gyógyfürdőellátás;
- társadalombiztosítási támogatással külföldön igénybe vehető kezelések;
- az egészségügyi szolgáltatás igénybevételéből adódó utazási költség megtérítése.

2.1. TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁS KERETÉBEN MŰKÖDŐ EGÉSZSÉGÜGYI SZOLGÁLTATÓK RENDSZERE

A fenti természetbeni ellátásokat a következő egészségügyi szolgáltatók nyújtják.

Háziorvosi, fogorvosi, járóbeteg-, fekvőbeteg-ellátás

Az egészségügyi szolgáltatók az egészségbiztosítóval kötött finanszírozási szerződésük alapján nyújtják a társadalombiztosításba tartozó egészségügyi szolgáltatásokat. Ezek a szolgáltatások alap-, és szakellátásra bonthatók. Alapellátás körébe tartozik a háziorvosi (iskolaorvosi) és az ehhez kapcsolódó védőnői ellátás, valamint az alapellátásban nyújtott fogászati ellátás.

Tb által támogatott szakellátást nyújtanak az egészségbiztosítóval finanszírozási szerződést kötött járóbeteg-szakellátók (beleértve a fogászati szakrendelést is) és a fekvőbeteg-szakellátók. A járóbeteg-szakellátás különálló szakrendelőkben vagy fekvőbeteg intézményen belül elkülönített szakrendelőkben rendelési időben történik, ahol az orvos mellett asszisztens, ápoló(nő) is tevékenykedik. A fekvőbeteg-szakellátás esetén megkülönböztünk aktív, krónikus, rehabilitációs, illetve ápolási ellátást. A fekvőbeteg-szakellátást nyújtják a klinikák, kórházak, szakápolási intézmények, illetve országos intézetek.

Otthoni szakápolás

Az otthoni szakápolás a beteg otthonában vagy tartózkodási helyén, háziorvosa rendelésére, szakképzett ápoló által végzett tevékenység a fekvőbeteg-szakellátás ellátás kiváltása céljából.

Orvosi rehabilitáció

A beteg jogosult orvosi rehabilitáció keretében az orvos előírása szerinti vizsgálatra, gyógykezelésre, gyógyászati ellátásra és foglalkoztatás-terápiára, továbbá szenvedélybetegség esetén adott rehabilitációs ellátásra. Az orvosi rehabilitációs kezelések igénybe vehetők járó- és fekvőbeteg-szakellátás keretében, gyógyászati ellátásokat nyújtó gyógyfürdőkben.

Betegszállítás (mentés)

A tb által támogatással nyújtott betegszállítás az egészségbiztosítás keretében nyújtott ellátás, amelyet az orvosnak utalványon kell megrendelni. A betegszállítást végző szolgáltatók az egészségbiztosítóval finanszírozási szerződést kötnek, és ennek keretében téríti meg a biztosító a szállítást. Ezzel szemben a mentés sürgősségi ellátás, amely – tb-jogosultságtól függetlenül – minden Magyarország területén tartózkodó, arra rászorult személyt megillet.

Társadalombiztosítási támogatással rendelt gyógyszer- (tápszer-, anyatej-), gyógyászati segédeszköz-, gyógyfürdőellátás

Társadalombiztosítás keretében az egészségbiztosító ártámogatási szerződés alapján nyújthat támogatást **gyógyszerek**, tápszerek, anyatej, **gyógyászati ellátások** (például gyógyfürdőben nyújtott kezelések), továbbá **gyógyászati segédeszközök** árához, javítási, illetve kölcsönzési díjához. Az egészségbiztosító a fenti ártámogatási szerződést többek között gyógyszerárakkal, gyógyászati segédeszköz-forgalmazókkal és -javítókkal, valamint gyógyfürdőkkel köti meg, amelynek eredményeként társadalombiztosítási támogatással nyújtják az adott ellátást is.

Társadalombiztosítási támogatással külföldön igénybe vehető kezelések

Az egészségbiztosító által nyújtott támogatással – adott feltételek esetén – igénybe lehet venni harmadik államban, valamint az Európai Gazdasági Térség országaiban is egészségügyi szolgáltatást. Az ellátásra elsősorban külföldi fekvőbeteg-szakellátónál kerül sor.

Utazási költségtérítés

Amennyiben az egészségügyi szolgáltató, valamint a gyógyászati segédeszköz kiszolgáltatója csak helyközi járaton utazva közelíthető meg, akkor az utazáshoz az egészségbiztosító – utazási utalvánnyal, a gépkocsival történő utazás költségtérítésével, utazási költségtérítési utalvánnyal – támogatást nyújthat.

2.2. TERMÉSZETBENI EGÉSZSÉGBIZTOSÍTÁSHOZ KAPCSOLÓDÓ HATÓSÁGI FELADATOK

A Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelőként végzi többek között a következő hatósági feladatokat:

- vezeti társadalombiztosítási azonosító jellel (taj) rendelkező személyek azonosító adatainak nyilvántartását, továbbá a taj igazolásával és a hatósági igazolványok kiadásával kapcsolatos nyilvántartást;
- vezeti a bejelentett személyek jogviszonyadataival valamint az egészségügyi szolgáltatásra jogosultságával és annak igazolásával kapcsolatos nyilvántartást;
- taj-t képez;
- közreműködik a társadalombiztosítással kapcsolatos nemzetközi szerződések előkészítésében, gondoskodik azok biztosítási kötelezettséggel és egészségbiztosítással kapcsolatos rendelkezéseinek végrehajtásáról;
- összekötő szervként és illetékes intézményként hajtja végre az európai uniós tagságból adódó, valamint az európai közösségi rendeletek által előírt feladatokat, továbbá részt vesz az uniós szakbizottságok, a nemzetközi szervezetek szakmai munkájában, ellátja a hatáskörébe tartozó nemzetközi kötelezettségvállalással összefüggő feladatokat;
- vezeti az országos várólista-nyilvántartást és a központi implantátumregisztert, a Nemzeti Csípő- és Térdízületi Endoprotézis Beültetés Regisztert;
- részt vesz az egészségügyi szakellátási kapacitásokkal és ellátási területekkel kapcsolatos eljárásokban;
- a hatósági feladatok között ki kell emelni, hogy központi szervként lefolytatja a gyógyszeres, gyógyászati segédeszközök társadalombiztosítási támogatásával, a gyógyászati ellátások, az egészségügyi technológiák befogadásával kapcsolatos eljárásokat.

A kormányhivatal egészségbiztosítási szerve a természetbeni ellátások kapcsán a következő hatósági feladatokat látja el:

- a kormányhivatal intézkedik a közgyógyigazolvány kiállításáról;
- intézkedik a kérelmező által benyújtott utazási költségtérítés megállapítása ügyében;
- intézkedik külföldön igénybevett egészségügyi ellátás(ok) költségtérítése kapcsán, így többek között akkor, ha a közszolgálati vagy közalkalmazotti jogviszonyban álló

- foglalkoztatott vagy a vele együtt külföldön tartózkodó eltartott házastársa, élettársa és gyermeke indokoltan vesz igénybe külföldön egészségügyi ellátást;
- a kormányhivatal az egészségbiztosítási nyilvántartásokat is vezet, így különösen – Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő nyilvántartásához kapcsolódóan – a tájszámmal rendelkező személyek azonosító adatait tartja nyilván, valamint az egészségbiztosítás jogosulti nyilvántartását vezeti;
 - a nyilvántartáshoz kapcsolódóan kiadja a taj-t igazoló hatósági igazolványt;
 - a nyilvántartáshoz kapcsolódóan kiadja Európai Egészségbiztosítási Kártyát;
 - az egészségügyi szolgáltatásra való jogosultsággal és annak igazolásával/tisztázásával kapcsolatos ügyeket intézi;
 - biztosítja a nemzetközi egyezmények, illetve a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról és annak végrehajtásáról szóló uniós rendeletek szerinti formanyomtatványokat.

Megjegyzés: a kormányhivatal a taj-t igazoló hatósági igazolvány, a nemzetközi egyezmények, illetve a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról és azok végrehajtásáról szóló uniós rendeletek szerinti formanyomtatványokkal, továbbá az Európai Egészségbiztosítási Kártya kibocsátásával kapcsolatosan a hatáskörébe tartozó feladatokat országos illetékességgel gyakorolja. Erre tekintettel például a kormányhivatal bármelyik egészségbiztosítási szervénél lehet igényelni akár a tajkártyát, akár az Európai Egészségbiztosítási Kártyát.

2.3. AZ EGÉSZSÉGÜGYI SZOLGÁLTATÁSRA JOGOSULTSÁG ÉS ANNAK IGAZOLÁSA

Az egészségügyi szolgáltató a jogviszony-ellenőrzés keretében ellenőrzi, hogy az ellátandó személy jogosult-e az egészségügyi ellátásra. Az ellenőrzés – a sürgősségi eseteket kivéve – az ellátás igénybevétele előtt történik meg. A szolgáltató a jogviszony-ellenőrzés keretében azt ellenőrzi, hogy érvényes-e a beteg/ellátandó személy tájszáma, és az érvényes szám mögött van-e járulékbefizetésen, illetve járulékbefizetésen alapuló jogosultság az egészségügyi szolgáltatásra.

Nem kell a jogviszonyt ellenőrizni mentés, betegszállítás, védőnői szolgáltatás, otthoni szakápolás, iskola- és ifjúság-egészségügyi ellátás, mozgó szakorvosi szolgálatot teljesítő

szolgáltató, valamint a beteg közvetlen jelenlétét nem igénylő diagnosztikai és kórszövettani vizsgálat és boncolás esetén.

14 év alatti gyermek esetén az ellenőrzést minden egészségügyi szolgáltatónak egyszer, az adott személy első alkalommal történő ellátása során kell elvégeznie.

Kúraszerű ellátás, például dialízis kezelés vagy gyógyfürdőkúra esetén annak teljes ideje alatt, havonta egy alkalommal, az aktuális kezelés megkezdése előtt kell az ellenőrzést elvégezni.

A jogviszony-ellenőrzés során öt lámpa (zöld, piros, kék, sárga, és barna lámpa) ad tájékoztatást az egészségügyi szolgáltatónak az ellátandó személy egészségügyi szolgáltatásra való jogosultságáról.

A zöld lámpa azt jelzi, hogy az ellátandó személynek érvényes a tajszáma, és az egészségbiztosító nyilvántartásában jogosultként szerepel, azaz rendezett a befizetése, jogosult az egészségügyi szolgáltatásra.

A piros lámpa azt jelenti, hogy az ellátandó személy tajszáma érvényes, de a jogviszonya rendezetlen, azaz az ellátandó személy az egészségbiztosító nyilvántartásában jogosultként nem szerepel. Ez esetben is megkapja a beteg/ellátandó személy az egészségügyi szolgáltatást, azonban a jogviszony illetve a jogosultság rendezése érdekében a beteg/ellátott köteles adott időn belül a kormányhivatal egészségbiztosítási szervét megkeresni.

A kék lámpa megjelenésekor a szolgáltató tudja, hogy a beteg tajszáma átmenetileg érvénytelen, mert a beteg külföldön biztosított.

A sárga lámpa azoknál a személyeknél jelenik meg, akik egészségügyi szolgáltatásra úgy lettek jogosultak, hogy arra vonatkozóan megállapodást kötöttek. Az egészségügyi szolgáltatásra szóló megállapodást azok a személyek köthetik meg, akik nem biztosítottak, és egészségügyi szolgáltatásra egyéb jogcímen sem jogosultak. A hatályos szabály alapján a megállapodás első 24 hónapjában – az úgynevezett várakozási időben – az érintett személy csak sürgősségi ellátásokra jogosult, kivéve, ha a megállapodás megkötésével egyidejűleg az előírt járulék befizetése 24 hónapra megtörténik. A lámpa bevezetését az indokolta, hogy a megállapodás alapján egészségügyi szolgáltatásra jogosultak a fenti várakozási idő letelte után sem lesznek jogosultak a teljes körű egészségügyi szolgáltatásra.

A barna lámpa azt jelzi, hogy a betegnek nincs érvényes tajszáma. Ez esetben a beteg csak akkor kap ellátást, ha megfizeti a társadalombiztosítás keretében nyújtott egészségügyi szolgáltatás árát.

3. PÉNZBELI EGÉSZSÉGBIZTOSÍTÁSI ELLÁTÁSOK ÉS AZ AZOKHOZ KAPCSOLÓDÓ HATÓSÁGI TEVÉKENYSÉGEK

Az egészségbiztosítás pénzbeli ellátásai keresetpótló juttatások. A kieső jövedelmet pótolja a betegség/keresőképtelenség esetén a táppénz, míg a gyermek születésekor a csecsemőgondozási díj és a gyermekgondozási díj. Szintén keresetpótló juttatás a baleseti táppénz is, amely üzemi baleset, illetve foglalkozási betegség esetén jár.

Egészségbiztosítás pénzbeli ellátásai tehát az alábbiak szerint csoportosíthatók:

- táppénz (beleértve a gyermekápolási táppénzt is);
- csecsemőgondozási díj;
- gyermekgondozási díj.

Meg kell még említeni a baleseti táppénzt, valamint a méltányosságból igénybe vehető pénzbeli ellátásokat és az ezekhez kapcsolódó egyszeri segítyt is.

3.1. AZ EGÉSZSÉGBIZTOSÍTÁS PÉNZBELI ELLÁTÁSAINAK TÍPUSAI

Táppénz

Táppénzre jogosult az, aki a biztosítás fennállása alatt keresőképtelenné válik, a biztosítási jogviszonyában 3% mértékű pénzbeli egészségbiztosítási járulék fizetésére kötelezett; orvos által igazoltan keresőképtelen.

A biztosítási jogviszony fennállásáról és a 3% pénzbeli egészségbiztosítási járulék megfizetéséről/bevallásáról a kifizetőhellyel rendelkező foglalkoztató, valamint az adóhivatal rendelkezik adatokkal. A keresőképtelenséget az arra jogosult orvos igazolja le.

A táppénz olyan pénzbeli ellátás, amely a biztosítási jogviszonyban álló személynek jár. Aki munkaviszonyban, munkaviszony jellegű jogviszonyban, például közalkalmazotti jogviszonyban dolgozik, a betegszabadság lejártát követően jogosult táppénzre. A keresőképtelenség első napjától táppénz, illetve baleseti táppénz jár üzemi baleset és foglalkozási betegség

miatti keresőképtelenség, valamint veszélyeztetett várandósság miatti keresőképtelenség tartamára, továbbá a szülőnek gyermekápolási táppénz esetén.

A nem munkaviszonyban, nem munkaviszony jellegű jogviszonyban foglalkoztatottak betegszabadságra nem jogosultak. Így nem jár a betegszabadság például az egyéni vállalkozó, a társas vállalkozó keresőképtelensége esetén. Esetükben a keresőképtelenség időtartamára az első naptól kezdve táppénz állapítható meg.

A táppénz a keresőképtelenség tartamára jár, legfeljebb egy éven át folyósítható, ha közben a biztosítási jogviszony fennáll.

A táppénz mértéke függ a biztosítási idő hosszától és attól, hogy a biztosított járó- vagy fekvőbeteg-kezelésben részesül. A táppénz összege a táppénzalap 60%-a, folyamatos, legalább 730 nap biztosítási idő esetében. A táppénz nem korlátlan ellátás, azaz rendelkezik felső határral. A táppénz egy napra járó összege nem haladhatja meg a jogosultság kezdő napján érvényes minimálbér kétszeresének harmincad részét.

A táppénz összege a táppénzalap 50%-a, ha 730 napnál rövidebb a keresőképtelen személy biztosítási ideje, vagy a biztosított fekvőbeteg-gyógyintézeti ellátásban részesül, vagy ha a szülő a 12 évesnél fiatalabb gyermeke kórházi kezelésének időtartamára veszi igénybe, és a gyermeke mellett tartózkodik a fekvőbeteg-ellátást nyújtó intézményben.

Ez esetben is igaz, hogy a táppénz egy napra járó összege nem haladhatja meg a jogosultság kezdő napján érvényes minimálbér kétszeresének harmincad részét.

Gyermekápolási táppénz

A táppénz egy másik típusa a gyermekápolási táppénz. Az egyedül élő valamint a közös háztartásban élő gyermek jogán – választásuk szerint – a szülők valamelyike gyermekápolási táppénzre szerezhet jogosultságot a gyermek 12. életévének betöltéséig. A gyermekápolási táppénz maximális időtartama:

- 1 évesnél fiatalabb gyermek szoptatása, illetőleg otthoni ápolása és – a gyermek fekvőbeteg-szakellátást nyújtó intézményben történő kezelése esetén – a fekvőbeteg-szakellátást nyújtó intézményben történő tartózkodás címén a gyermek 1 éves koráig jár;
- 1 évesnél idősebb, de 3 évesnél fiatalabb gyermek otthoni ápolása és – a gyermek fekvőbeteg-szakellátást nyújtó intézményben történő kezelése esetén – a fekvőbeteg-szakellátást nyújtó intézményben történő tartózkodás címén évenként és gyermekenként 84 naptári napra jár;

- 3 évesnél idősebb, de 6 évesnél fiatalabb gyermek otthoni ápolása és – a gyermek fekvőbeteg-szakellátást nyújtó intézményben történő kezelése esetén – a fekvőbeteg-szakellátást nyújtó intézményben történő tartózkodás címén évenként és gyermekenként a szülőnek 42, egyedülálló szülőnek 84 naptári napra jár;
- 6 évesnél idősebb, de 12 évesnél fiatalabb gyermek otthoni ápolása és – a gyermek fekvőbeteg-szakellátást nyújtó intézményben történő kezelése esetén – a fekvőbeteg-szakellátást nyújtó intézményben történő tartózkodás címén évenként és gyermekenként a szülőnek 14, egyedülálló szülőnek 28 naptári napra jár.

Üzemi baleset, illetve foglalkozási betegségből eredő keresőképtelenség esetén *baleseti táppénz* jár. Baleseti táppénzre az jogosult, aki a biztosítás fennállása alatt, vagy a biztosítás megszűnését követő legkésőbb harmadik napon üzemi baleset következtében keresőképtelenné válik. A baleseti táppénz mértéke az alapját képező jövedelem 100%-a, úti baleset esetén 90%-a. A baleseti táppénz egy éven keresztül jár, de táppénz folyósítása legfeljebb egy évvel meghosszabbítható. A baleseti táppénznek, szemben a táppénzzel, nincs felső határa.

Megjegyzés: méltányosságból a kormányhivatal egészségbiztosítási szerve megállapíthat a gyermekápolási táppénz időtartamát meghaladó időre táppénzt, valamint gyermekápolási táppénzt 12–18 év közötti gyermek esetén, ha a szülő a beteg gyermeket otthon ápolja, vagy gyermeke kórházi kezelésének időtartamára abban az esetben, ha a szülő gyermeke mellett tartózkodik a kórházban.

Csecsemőgondozási díj

Csecsemőgondozási díjra (rövidítve: csed-re) jogosult, aki a gyermek születését megelőző 2 éven belül 365 napon át biztosított volt, és a biztosítás időtartama alatt vagy a biztosítás megszűnését követő 42 napon belül szül, vagy a biztosítás megszűnését követően 42 napon túl, de baleseti táppénz folyósításának az ideje alatt vagy a baleseti táppénz folyósításának megszűnését követő 28 napon belül szül.

A csecsemőgondozási díj a szülési szabadságnak megfelelő időtartamra, azaz legfeljebb a gyermek születését követő 168. napig jár. A csecsemőgondozási díjra való jogosultság legkésőbb a gyermek születésének napjával, koraszülött gyermek esetén a szülési szabadság első napjával nyílik meg.

A csecsemőgondozási díj összege a csecsemőgondozási díj naptári napi alapjának, illetve a naptári napi jövedelmének 70%-a. A csecsemőgondozási díjnak – a táppénztől és a gyermekgondozási díjtól eltérően – nincs felső határa.

Megjegyzés: méltányosságból a kormányhivatal egészségbiztosítási szerve megállapíthat csecsemőgondozási díjat, amely annak engedélyezhető, aki biztosítottnak minősül, de a csecsemőgondozási díjhoz szükséges biztosítási idővel nem rendelkezik.

Gyermekgondozási díj

Gyermekgondozási díjra (rövidítve: gyed-re) jogosult a biztosított szülő, ha a gyermek születését megelőzően két éven belül legalább 365 napon át biztosított volt, és a gyermeket saját háztartásában neveli; vagy az anya, valamint egyébként csecsemőgondozási díjra jogosult más személy, akinek csecsemőgondozási díj került megállapításra, de biztosítási jogviszonya a csecsemőgondozási díjra való jogosultságának időtartama alatt megszűnt, feltéve hogy a csecsemőgondozási díjra való jogosultsága a biztosítási jogviszonyának fennállása alatt keletkezett, és a gyermek születését megelőzően két éven belül legalább 365 napon át biztosított volt, és a gyermeket saját háztartásában neveli.

A gyermekgondozási díj legkorábban a csecsemőgondozási díj, illetőleg az annak megfelelő időtartam lejártát követő naptól a gyermek 2. életévének betöltéséig jár. Ikergyermekek esetén a gyermekgondozási díj a gyermekek 3. életévének betöltéséig jár.

A gyermekgondozási díj összege a naptári napi alap, illetve a naptári napi jövedelem 70%-a, amely maximum havonta a mindenkori minimálbér kétszeresének 70%-a lehet. Azaz ez esetben – szemben a csecsemőgondozási díjjal – érvényesül egy felső határ.

Megjegyzés: méltányosságból a kormányhivatal egészségbiztosítási szerve megállapíthat gyermekgondozási díjat, amely annak engedélyezhető, aki biztosítottnak minősül, de a gyermekgondozási díjhoz szükséges biztosítási idővel nem rendelkezik.

A gyermekgondozási díjnak egy különleges formája a úgynevezett diplomás gyermekgondozási díj. Erre elsősorban a szülő nő jogosult, ha az alábbi feltételek mindegyikének megfelel:

- a fentiek alapján gyermekgondozási díjra nem jogosult;
- a gyermeke születését megelőző két éven belül államilag elismert felsőoktatási intézményben magyar nyelvű nappali képzésben legalább két aktív félév (összesen 260 naptári napi) hallgatói jogviszonnyal rendelkezik, azzal a kikötéssel, hogy egy félévre csak egy aktív hallgatói jogviszony vehető figyelembe;

- gyermeke a hallgatói jogviszony fennállása alatt vagy a hallgatói jogviszony szüneteltetését, illetve megszűnését követő 1 éven belül születik;
- a gyermeket saját háztartásában neveli;
- magyar állampolgár vagy másik EGT tagállam állampolgára;
- a születés időpontjában rendelkezik magyarországi bejelentett lakóhellyel.

A vér szerinti apa akkor lesz jogosult a diplomás gyermekgondozási díjra, ha a szülő nő a fenti feltételek valamelyikének nem felel meg vagy meghal.

A diplomás gyermekgondozási díj – eltérően az általános gyermekgondozási díjtól – a gyermek születésének napjától a gyermek 2 éves koráig jár. Az ellátás iránti kérelmet a kormányhivatal egészségbiztosítási szervéhez kell benyújtani, amely elbírálja, majd jogosultság esetén folyósítja az ellátást.

Végezetül meg kell említeni a méltányosságból engedélyezhető egyszeri segélyt. A biztosított megromlott egészségi állapotára tekintettel kérheti ezt a segélyt. A segély megállapításának időpontjától számított egy éven belül csak különös méltánylást érdemlő körülmény bekövetkezése esetén nyújtható ismételten segély. A biztosított lakóhelye szerint illetékes kormányhivatal egészségbiztosítási szerve dönt a segélyben részesítésről és a segély összegéről. Ennek keretében mérlegeli a biztosított:

- egészségi állapotában bekövetkezett kedvezőtlen változást, illetve egészségkárosodást;
- jövedelmi helyzetét;
- életkörülményeit;
- egészségügyi szolgáltatás igénybevételével kapcsolatban felmerült utazási költségeit;
- méltányosságból megállapítható táppénz, csecsemőgondozási díj, gyermekgondozási díj iránti kérelmének elutasítását.

A táppénzre, gyermekápolási táppénzre, baleseti táppénzre, csecsemőgondozási díjra, gyermekgondozási díjra vonatkozó kérelmet a kifizetőhely bírálja el és folyósítja az ellátást, ha a biztosított, illetve a beteg gyermek szülőjének a foglalkoztatójánál társadalombiztosítási kifizetőhely működik. Kifizetőhely hiányában a foglalkoztató székhelye szerint illetékes kormányhivatal egészségbiztosítási szakigazgatási szerve bírálja el a kérelmet, és folyósítja az ellátást.

A táppénz, a csecsemőgondozási díj, a gyermekgondozási díj iránti igény visszamenőleg legfeljebb hat hónapra érvényesíthető. Az ellátást legkorábban az igénybejelentés napját megelőző hatodik hónap első napjától lehet megállapítani.

3.2. AZ EGÉSZSÉGBIZTOSÍTÁS PÉNZBELI ELLÁTÁSAIRÓL DÖNTŐ ELSŐFOKÚ HATÓSÁGOK HATÁSKÖRE.

Az egészségbiztosítás pénzbeli ellátásairól első fokon a kifizetőhelyek, vagy a kormányhivatal egészségbiztosítási szerve dönt. Az alábbiakban részletezzük, milyen feladatok tartoznak a kifizetőhelyekhez, és melyek a kormányhivatalhoz.

Minden munkáltató, amely legalább száz társadalombiztosítási ellátásra jogosult személyt foglalkoztat, köteles társadalombiztosítási kifizetőhelyet létrehozni vagy e feladatok ellátására más, kifizetőhelyet fenntartó szervvel megállapodást kötni. A társadalombiztosítási kifizetőhely hatósági feladatai többek között:

- a biztosítási kötelezettség és a folyamatos biztosítási idő elbírálása, nyilvántartása;
- a táppénz, a baleseti táppénz, a csecsemőgondozási díj, valamint a gyermekgondozási díj iránti igények elbírálása, folyósítása, elszámolása és az ezzel kapcsolatos adatszolgáltatás teljesítése,
- a táppénz-hozzájárulás kiszámítása, elszámolása;
- az üzemi baleset, valamint a foglalkozási megbetegedés tényállásának/meglétének elbírálása;
- ha a kifizetőhely által megállapított táppénz, baleseti táppénz, csecsemőgondozási díj, gyermekgondozási díj ellen fellebbezést nyújtanak be, akkor azt továbbítja az ügyiratokkal együtt az illetékes kormányhivatal egészségbiztosítási szervéhez mint jogorvoslati szervhez;
- ha a kifizetőhely által megállapított a táppénzt, baleseti táppénzt, csecsemőgondozási díjat, gyermekgondozási díjat jogalap nélkül vették fel, akkor a kifizetőhely jár el a visszafizetésre kötelezéssel kapcsolatban.

A társadalombiztosítási feladatok ellátásáért a kifizetőhely fenntartóját a kifizetőhely által megállapított és folyósított táppénz, csecsemőgondozási díj, gyermekgondozási díj és baleseti táppénz 1%-ának megfelelő összegű költségterítés illeti meg.

A kormányhivatalok egészségbiztosítási szervének feladatai:

- abban az esetben, ha a foglalkoztatónál nincs kifizetőhely (ideértve az egyéni vállalkozót, és a mezőgazdasági őstermelőt is), akkor első fokon a kormányhivatal egészségbiztosítási szervei döntenek a táppénz, a gyermekápolási táppénz, a csecsemőgondozási díj, a gyermekgondozási díj megállapításáról;
- a kormányhivatalok egészségbiztosítási szervei abban az esetben, ha a foglalkoztató kifizetőhelyet működtet, másodfokú szervként járnak el a fenti ügyekben;
- kizárólag a kormányhivatal jogosult dönten az úgynevezett diplomás/hallgatói gyermekgondozási díjról, valamint többes jogviszony esetén a gyermekgondozási díjakról;
- ha a fenti ellátásokat a kormányhivatal állapította meg és azokat jogalap nélkül vették fel, akkor azok visszafizettetése szintén a kormányhivatal feladatkörébe tartozik;
- döntést hoz a méltányosságból megítélt pénzbeli ellátásról, az egyszeri segélyről és visszafizetésről, továbbá a megtérítés, a kamat, a késedelmi pótlék, illetve a mulasztási bírság kapcsán;
- ha a kifizetőhely jogosult dönten a táppénzről, a baleseti táppénzről, a csecsemőgondozási díjról, a gyermekgondozási díjról, akkor a kormányhivatal mint felügyeleti szerv ellenőrzi, felügyeli a kifizetőhely feladatainak ellátását.

Végezetül meg kell említeni egy olyan feladatkört, amely a kormányhivatal feladatkörébe tartozik, azonban kapcsolódik mind a természetbeni egészségbiztosítási ellátáshoz, mind a pénzbeli egészségbiztosítási ellátáshoz. Ez a feladat a úgynevezett megtérítés. Megtérítési kötelezettség áll fenn akkor, ha valaki (ez lehet természetes vagy jogi személy) más személy betegségéért, keresőképtelenségéért, egészségkárosodásáért vagy haláláért felelős. Ha például a foglalkoztató nem biztosítja a jogszabályban előírt munkavédelmi felszerelést, és ennek hiánya miatt a munkavállaló megsérül, akkor a munkáltatót a balesetből adódóan megtérítési kötelezettség terheli.

A megtérítési eljárásban a kormányhivatal egészségbiztosítási szerve határozatot hoz, amelyben kötelezi azt a természetes vagy jogi személyt, aki felelős a baleset bekövetkezésért, másik személy betegségéért, keresőképtelenségéért, egészségkárosodásáért vagy haláláért, hogy fizesse meg az így nyújtott ellátás(ok) tb-támogatott árát, és annak kamatait. Azaz a megtérítésre kötelezettnek többek között vissza kell fizetnie az egészségbiztosító által átutalt táppénzt vagy baleseti táppénzt, továbbá az egészségügyi szolgáltatás vagy a baleseti egészségügyi szolgáltatás tb-finanszírozott árát, illetve a tb-támogatott gyógyszer-, gyógyászati segédeszköz-, gyógyfürdőellátás támogatásának összegét, továbbá a fenti összeg alapján kiszámított kamatot.

III. MODUL

A MAGYAR OKTATÁSI RENDSZER FELÉPÍTÉSE ÉS MŰKÖDÉSE – AZ OKTATÁSI ÁGAZAT FELADATAI

1. AZ OKTATÁSI ÁGAZAT TÁRSADALMI SZEREPE ÉS CÉLJAI A KÖZOKTATÁS, A FELSŐOKTATÁS ÉS A SZAKKÉPZÉS TERÜLETÉN

A magyar oktatási rendszer működését szabályozó alapelveket Magyarország Alaptörvénye rögzíti. Ez kimondja, hogy minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez, amely jogot Magyarország az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.

A köznevelés tehát olyan közszolgálat, amely a felnövekvő nemzedék érdekében a magyar társadalom hosszú távú fejlődésének feltételeit teremti meg, és amelynek általános kereteit és garanciáit az állam biztosítja. A kormányzatok a 21. században felismerték, hogy az oktatás olyan stratégiai ágazat, amely a társadalmi kohézió erősítésének legfőbb motorja: csak a jól képzett állampolgároknak van esélyük az egzisztenciát biztosító foglalkoztatásra, s ezáltal az egyéni boldogulásra, és csak boldogulni képes egyének és családok alkothatnak egészséges társadalmat. A közoktatás céljait és működésének alapelveit a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (Nkt.) és a nemzeti tudás- és készségminimumot meghatározó alaptanterv (Nat) foglalja össze, ez a két legfontosabb jogszabály.

A nemzeti *felsőoktatásról* szóló 2011. évi CCIV. törvény (Nftv.) szabályozza a felsőoktatási képzés, a tudományos kutatás, a művészeti alkotótevékenység folytatására létesített

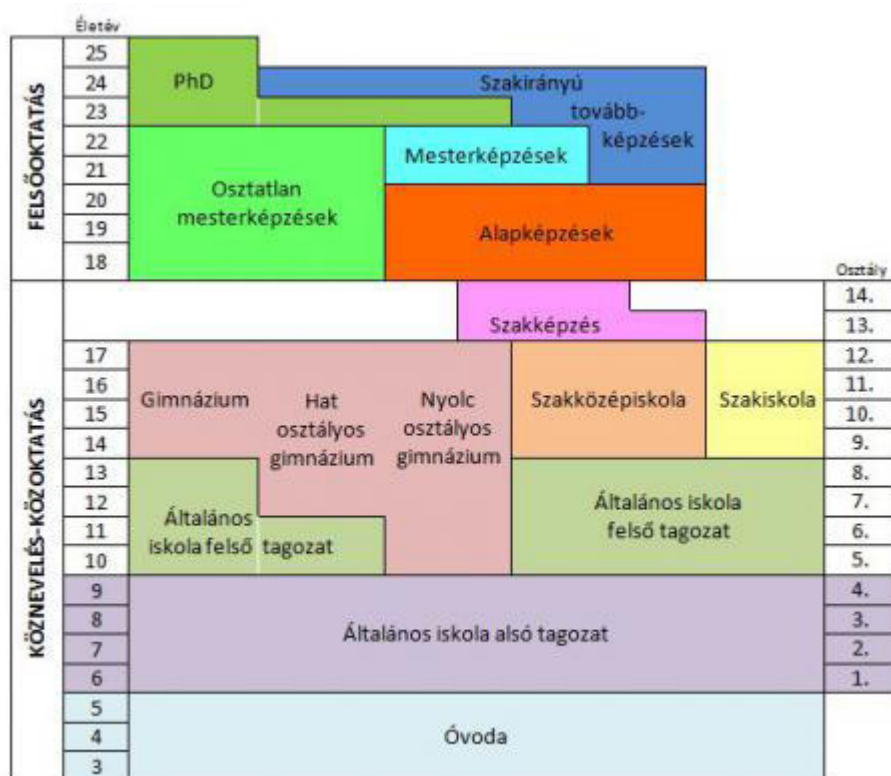
felsőoktatási intézmények működési kereteit. A hazai felsőoktatási rendszer 2006-ban állt át a **többciklusú képzésre**, melyben alap-, mester- és doktori képzésen alapuló felsőfokú képzési rendszer jött létre. A rendszer célja elsősorban az, hogy a korábbi rendszerénél rugalmasabb kereteket adjon a továbbtanuláshoz és megfeleljen az Európában egyre fontosabbá váló egész életen át tartó tanulás elvének. Magyarország Alaptörvénye kimondja, hogy a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető a felsőfokú oktatás. A magyar felsőoktatási intézmények minden olyan jelentkező befogadására és képzésére nyitottak és képesek, akik megfelelő felkészültség birtokában jelentkeznek, és elérik a jogszabályban meghatározott minimumpontot. A korábbi tanulmányaik alapján a legkiválóbb teljesítményt bizonyító jelentkezők számára az állam lehetőség biztosít arra, hogy állami ösztöndíjasként, térítésmentesen tanuljanak az egyetemeken és főiskolákon. Az állami ösztöndíjjal támogatott képzés költségeit az állami költségvetés, az önköltséges képzés költségeit pedig a hallgató viseli.

A **szakképzés** a foglalkoztathatóságot elősegítő rendszer, melynek működtetésével az állam az Alaptörvényben meghatározott művelődéshez és munkához való jog érvényesülését kívánja biztosítani, továbbá a szakképzés szervezeti rendszerén keresztül az állam biztosítani kívánja a „munkaerőpiac és a gazdaság által keresett és elismert szakképesítéseknek az esélyegyenlőség elvének érvényesítésével történő megszerzését”.⁹ Ennek megfelelően, a globális munkaerőpiaci igényeknek és a nemzetgazdaság igényeinek kielégítésére egyaránt alkalmas, rugalmas szakképzési rendszer alapjait fogalmazta meg a jogalkotó a szakképzésről szóló 2011. évi CLXXXVII. törvényben. A szakképzett munkaerő felkészítése a közoktatás részét képező iskolai rendszerű szakképzés, a felsőoktatás részét képező felsőfokú szakképzés (2013 óta új nevén, ennek megfelelően: felsőoktatási szakképzés) és az iskolarendszeren kívüli szakképzés keretei között folyhat. Az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) határozza meg a képzésre vonatkozó alapadatokat (a szakképesítés típusa, szintje, tanulmányi területe, szakmacsoportba sorolás, szükséges iskolai végzettség stb.), a részletes követelményeket, a leírást pedig az adott szakképesítésre vonatkozó szakmai és vizsgakövetelmény-rendelet tartalmazza. A magyar szakképzés modulrendszerű képzés, ami azt jelenti, hogy az elsajátítandó tananyag kisebb, összetartozó egységekre, modulokra van szétbontva, melyek egymásra épülnek. Előnye a tantárgyival szemben az, hogy megkönnyíti a szakmák közötti átjárhatóságot, valamint lehetőséget teremt a szakképzésből történő folyamatos ki- és belépésre mind

⁹ 2011. évi CLXXXVII. törvény a szakképzésről. Elérhető: https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100187.TV (a letöltés ideje: 2017. szeptember 28.)

az ifjúsági, mind a felnőttképzésben. Ez azt jelenti, hogy néhány modul elsajátításával a képzésben résztvevők részszakképesítést is kaphatnak, visszalépéskor ezek beszámításával és további modulok elsajátításával újabb, illetve magasabb szintű szakképesítéshez juthatnak. A modulrendszer az „élethosszig tartó tanulás” (life long learning) egyik legfőbb eszköze.

Felnőttképzésnek nevezzük a tankötelezett koron túliak részére szervezett iskolarendszeren kívüli képzést. Célja szerint lehet általános, nyelvi vagy szakmai képzés. A felnőttképzésben részt vevők nincsenek a képző intézménnyel tanulói vagy hallgatói jogviszonyban, kapcsolatukat a felnőttképzési szerződés szabályozza.

1. ábra
Az oktatási rendszer felépítése

Forrás: JUHÁSZ–LANNERT–SINKA–TÓT (2010) alapján

Megjegyzés: 2016. szeptember 1-jétől a szakiskolai képzés megszűnt. Az iskolarendszerű szakképzés két intézménytípusa a továbbiakban a szakképzési centrumokhoz tartozó szak-középiskolák és szakgimnáziumok. A szakképzés irányítása az EMMI-től a Nemzetgazdasági Minisztériumhoz került.

2. AZ OKTATÁSIGAZGATÁS SZABÁLYOZÁSA ÉS AZ ÁLLAMI BEAVATKOZÁS LEHETSÉGES ESZKÖZEI

A tanügyi igazgatás a köznevelés mint alkotmányos közfeladat megszervezésének, irányításának, jogi szabályozásának államilag meghatározott rendszere, a közneveléssel összefüggő igazgatási tevékenységek összessége.

A tanügy igazgatására és szervezésére vonatkozó jogi normák összessége a tanügyi jog, amely a közigazgatási jog szakjogi jogága. A tanügyi jog a tanügyigazgatás jogilag szabályozott rendszere, alanyai a tanulók és a tanárok, valamint a feladat ellátását biztosító közoktatási intézmények. Tárgya a tanulmányokkal kapcsolatos jogok és kötelezettségek összessége. A tanügyigazgatási szervezeteket hatáskörük és feladataik alapján döntéshozó, koordinatív, végrehajtó és ellenőrző szervekként azonosíthatjuk.

A köznevelés állami irányításában több szerv is részt vesz. Az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) készíti elő a köznevelésre vonatkozó törvényi szabályozást, az Országgyűlés fogadja el a Köznevelési Törvényt és a Nemzeti alaptantervet.

A központi szintű ágazati irányítás szerveinek döntései valamennyi további szervre nézve kötelezők. Ide tartoznak tehát a jogszabályt alkotó szervek, az Országgyűlés, a Kormány és a köznevelésért felelős szaktárca, azaz az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) és azon belül az Oktatásért Felelős Államtitkárság. Szintén a központi szinthez tartozik az Oktatási Hivatal (OH), mint az oktatásért felelős miniszter köznevelési feladatkörében eljáró szerv.

2013. január 1-jétől az intézményfenntartói feladatok ellátására a Kormány létrehozta a Klebelsberg Intézményfenntartó Központot. (KLIK). Az intézményrendszer működése során szerzett tapasztalatok értékelését követően, 2017. január 1-jétől a KLIK az iskolák működtetésével kapcsolatos feladatokat is átvette az épülettulajdonos önkormányzatoktól,

a neve pedig Klebelsberg Központ lett. A korábbi felaprózott tankerületi irányítás (198 tankerület) helyett 59 tankerületi központot hoztak létre.

2. ábra

A Klebelsberg Intézményfenntartó Központ honlapjának fejléce

Forrás: <http://kk.gov.hu/index> (a letöltés ideje: 2017. szeptember 28.)

E két központi hivatalon keresztül a miniszter dönt az állami intézményfenntartó központ által fenntartott köznevelési intézmény létesítéséről, átszervezéséről, megszüntetéséről, tevékenységi körének módosításáról, továbbá kinevezi és felmenti az oktatási jogok biztosát. Kidolgozza a köznevelés stratégiáját, működteti az országos pedagógiai-szakmai ellenőrzés rendszerét (tanfelügyelet), és kidolgozza a nevelési-oktatási programokat. Térségi feladatot ellátó regionális szervek a megyei és fővárosi kormányhivatalok osztályai, valamint a járási hivatalok és a települési önkormányzat jegyzői. Az Oktatási Hivatal másodfokú hatóságként jár el a fővárosi és megyei kormányhivatal által hozott elsőfokú döntések elleni fellebbezések tárgyában.

A fővárosi, megyei kormányhivatalok rendszeresen, munkaterv alapján, illetve a miniszter utasítására a tanév rendjében elrendelt, vagy rendkívüli esetben elrendelt ellenőrzés során, továbbá bejelentésre lefolytatott hatósági ellenőrzés során győződnek meg a nem állami fenntartású köznevelési intézményekben a jogszabályi előírások megtartásáról. Állami normatívával való visszaélés gyanúja, valamint törvénytörő működés esetén megkeresik a Magyar Államkincstárt, amely meggyőződve a visszaélésről, megvonhatja az állami támogatást, s végül a működési engedély visszavonására is sor kerülhet.

Felsőoktatás: a felsőoktatási intézmény létesítését az Országgyűlés hagyja jóvá oly módon, hogy az intézményt a Felsőoktatási Törvény mellékletében feltünteti. Állami elismerést

az a felsőoktatási intézmény kaphat, amelyik rendelkezik a feladatai ellátásához szükséges feltételekkel, továbbá legalább két képzési, illetve tudományterületen legalább négy szakon alapképzést, alap- és mesterképzést, alap-, valamint mester- és doktori képzést, illetve mester- és doktori képzést működtet.

A felsőoktatási intézmény működéséhez az állami elismerésen túl működési engedély is szükséges, amely akkor adható ki, ha a felsőoktatási intézmény rendelkezik állandó székhellyel és állandó, minősített oktatói, kutatói karral. A feltételeket a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) mint szakmai szerv fogalmazza meg, az engedélyezési eljárásban szakmai-minősítő szerepet tölt be, a formai lebonyolítást pedig az Oktatási Hivatal végzi.

A felsőoktatási intézmény jogszabályoknak megfelelő feltételeinek meglétét a nem állami fenntartónak igazolnia kell, ugyanakkor a MAB és az Oktatási Hivatal legalább ötévente fenntartótól függetlenül felülvizsgálja a jogszabályi előírások betartását, és ellenőrzi a felsőoktatási intézmény minőségi működését.

Felsőoktatási intézmény egyetem vagy főiskola lehet. A felsőoktatási intézményt a szenátus irányítja, amelynek elnöke a rektor. A szenátus gyakorolja a felsőoktatási intézmény Alaptörvényben rögzített jogait. Ennek megfelelően, meghatározza a felsőoktatási intézmény képzési és kutatási feladatait, ellenőrzi azok végrehajtását; elfogadja az intézményfejlesztési tervet, véleményezi a rektori pályázatokat, és elfogadja az intézményi szabályzatokat és költségvetést. A felsőoktatásban a 2005-ben bevezetett bolognai rendszer szerint három, egymásra épülő, felsőfokú végzettségi szintet biztosító képzési ciklus létezik: alapképzés, mesterképzés, doktori képzés. Az alap- és mesterképzést egymásra épülő ciklusokban, osztott képzésként, vagy jogszabályban meghatározott esetben osztatlan képzésként (például jogász vagy orvos) lehet megszervezni. A ciklusokra bontott, osztott és az osztatlan képzések szerkezetét a Kormány határozza meg. A felsőoktatás keretében felsőoktatási végzettségi szintet nem biztosító képzésként szervezhető meg a felsőfokú szakképzés és a szakirányú továbbképzés is. Hallgatói jogviszonyt magyar állampolgár és nem magyar állampolgár egyaránt létesíthet. A költségviselés formája szerint a felsőoktatási képzésben részt vevő hallgató lehet magyar állami ösztöndíjas, részösztöndíjjal támogatott és önköltséges. A miniszter évente dönt arról, hogy mely képzésen vehető igénybe magyar állami ösztöndíj. A hallgatói jogviszony a felvételtől vagy az átvételtől szóló döntés alapján, a beiratkozással jön létre. Állami ösztöndíjas képzésre csak magyar állampolgár iratkozhat be.

Szakképzés: a Megyei Fejlesztési és Képzési Tanácsok javaslata alapján a Kormány évente meghatározza a finanszírozható szakmák körét és a beiskolázható tanulók számát. Az első szakma megszerzése esti-szemes képzésben is ingyenessé vált, de a nappali képzésben korlátozták az ingyenes szakképzés időtartamát (az évismentlések számát). A 2016/2017-os tanévtől átalakult a szakképzési rendszer Magyarországon. Az eddigi szakközépiskolai és szakiskolai képzés helyét a szakgimnáziumok és a szakközépiskolák vették át. A korábbi szakközépiskola, amelyben a nevelés-oktatás az érettségit megelőző 9–12. évfolyamokon, valamint az érettségit követő szakképzési évfolyam(ok)on folyt, a továbbiakban *szakgimnázium*. Az új rendszerben az érettségire felkészítő szakaszban megnövekedett a szakmai képzés. Az érettségi után egy év alatt érettségire épülő szakképesítés szerezhető, vagy felsőoktatásban is folytathatók a tanulmányok. A korábbi szakiskola, melyben hároméves szakmai képzés folyt, és komplex szakmai vizsgát lehetett tenni, *szakközépiskolaként* automatikus továbbtanulási lehetőséget biztosít az érettségi megszerzéséhez, kétéves, érettségire felkészítő oktatási formában. Ebben az iskolatípusban az érettségi vizsgán csak négy tantárgyból kell vizsgázni, mert az ötödik tantárgyat a szakmai végzettség kiváltja.

A jövőben minkét szakképző iskolatípus biztosítja a szakképesítés és az érettségi megszerzését.

3. A SZAKIGAZGATÁSI FELADATOKAT ELLÁTÓ HAZAI SZERVEZETRENDSZER ÉS FELADATAI

Köznevelés

A tanügyigazgatási szervezetek csoportosítása aszerint történik, hogy milyen szervek, mely terület vonatkozásában, milyen tartalmú döntéseket hozhatnak, kikre terjed ki az igazgatási jogkörük.

Központi szint: az ágazati irányítás szervei, melyeknek a döntései valamennyi szervre kötelezők. Ide tartoznak a jogszabályt alkotó szervek: a törvényhozó Országgyűlés és a rendeleteket hozó kormány, valamint az Oktatási Államtitkárság az Emberi Erőforrások Minisztériumán (EMMI) belül. Továbbá az oktatásért felelős miniszter feladatkörében eljáró Oktatási Hivatal (OH), 2013. január 1-jétől pedig a Klebelsberg Központ (KLIK).

Térségi feladatot ellátó tanügyigazgatási szervek a központi és a települési szint között elhelyezkedő megyei és fővárosi kormányhivatalok, valamint 2016. január 31-ig megyei és járási illetékességű KLIK-tankerületek, illetve tankerületi központok 2017. január 1-jétől.

Helyi-települési szint: a települési és a nemzetiségi önkormányzat, az egyházi jogi személy, más személy vagy szervezet (természetes, jogi személy), amely vagy aki a fenntartói jogosultságot megszerezte, valamint a köznevelési intézményt működtető települési önkormányzat.

A közoktatási igazgatás intézményi struktúrája

Klebelsberg Intézményfenntartó Központ (KLIK) az oktatásért felelős miniszter irányítása alatt működő, központi szervből és területi szervekből álló, dekoncentrált struktúrájú központi államigazgatási szerv (központi hivatal). Illetékességi területeit a 175 vidéki járáshoz és a 23 budapesti kerülethez illeszkedően 59 tankerületi központ látja el 2017. január 1-jétől. Honlapja: <http://klik.gov.hu/>

A KLIK meghatározza az adott tanítási évben az iskolában indítható osztályok, a kollégiumban szervezhető csoportok számát. Feladata a köznevelési intézmény vezetőjének és szakmai feladatokat ellátó alkalmazottjának megbízása, kinevezése, a megbízás visszavonása. A jogviszony megszüntetésének jogával kapcsolatos, e törvényben foglalt korlátozó rendelkezések keretei között gyakorolja a munkáltatói jogokat. Véleményezi az egyházi és a magánintézmények esetében a köznevelési alapfeladat keretében ellátandó tanulólétszámot, amelynek felvételét nem tagadhatja meg a fenntartó (ezt a fenntartóval egyeztetve a kormányhivatal határozza meg). Évente köteles felmérni az érintett első iskolai évfolyamra beiratkozni szándékozók körében az érdekelt települési nemzetiségi önkormányzat és az országos nemzetiségi önkormányzat bevonásával a magyar nyelvi előkészítés, a nemzetiség nyelvén folyó nevelés és oktatás iránti igényt. Megszervezi és működteti az utazó gyógypedagógusi hálózatot. Meghatározza azt az időszakot, amely alatt az első évfolyamra a tanköteles tanulókat be kell íratni.

Az Oktatási Hivatal (OH)¹⁰ főbb feladatai

A hivatal központi államigazgatási szerv: központi hivatal. A hivatal ellátja a köznevelési, felsőoktatási ágazati információs rendszerek működtetésével, a közneveléssel és szakképzéssel,

¹⁰ lásd: www.oktatas.hu/ (a letöltés ideje: 2017. szeptember 28.)

a felsőoktatási regisztrációval és a végzettség elismerésével kapcsolatos feladatokat. Adatkezelő a Köznevelés Információs Rendszere (KIR). Elsőfokú hatósági jogkört gyakorol a kormányhivatal által működtetett vizsgabizottság, érettségi és szakmai vizsgabizottság döntéseivel szemben. Országos méréssel, értékeléssel kapcsolatos feladatokat lát el. Ellátja az Országos szakértői és érettségi vizsgálónői névjegyzékkel kapcsolatos igazgatási és hatósági ügyintézési feladatokat. A KLIK által fenntartott köznevelési intézmények nyilvántartását vezeti.

Az OH teljes oktatási vertikumot lefedő feladatrendszere az alábbi webhelyen elérhető szervezeti ábrán látható: www.oktatas.hu/pub_bin/dload/hivatal/szervezetiabra_201601.jpg (a letöltés ideje: 2017. szeptember 28.)

A kormányhivatalok szerepe, főbb feladatai

A fővárosi és megyei kormányhivatalok ellátják az érettségi vizsga szervezésével kapcsolatos feladatokat, az Oktatási Hivatallal együttműködve. Másodfokú döntést hoznak – a fővárosi és megyei kormányhivatal által működtetett érettségi vizsgabizottság kivételével – az érettségi vizsga vizsgabizottságának, a szakmai vizsga vizsgabizottságának és a független vizsgabizottság döntése, intézkedése vagy intézkedésének elmulasztása ellen benyújtott törvényességi kérelem tárgyában. A szomszédos államokban élő magyarokról szóló törvény hatálya alá tartozó személyek diákigazolvánnyal összefüggő ügyeinek intézése is feladatuk.

Hatósági ellenőrzés keretében vizsgálják: az egyenlő bánásmód követelményére, a kötelező felvételre vonatkozó feladatok ellátására, az osztály- és csoportlétszámra, a gyermekvédelemre és tanulói balesetvédelemre, a tanulói óraterhelésre, az állami vizsgák megszervezésére, lebonyolítására, az alkalmazási feltételekre, a kötelező tanügyi dokumentumok vezetésére és valódiságára, a költségvetési támogatás igénylésére, a minimális (kötelező) eszközök és felszerelések meglétére, az oktatás ingyenességére, a tankönyvek és más tanulói felszerelések biztosítására vonatkozó rendelkezések megtartását a nevelési-oktatási intézményekben.

A járások hatáskörébe átkerült, közneveléssel összefüggő ügyek: a járási hivatal gondoskodik 2013. január 1-jétől a tankötelesek nyilvántartásáról, amelyből rendszeresen adatot közöl a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ (KLIK), a tanuló lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes települési önkormányzat jegyzője és az illetékes általános iskola számára. A tanköteles tanuló tanulmányainak külföldön történő folytatását be kell jelen-

teni a lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes járási hivatalnál, vagy, ha a tanuló már hazai iskolába beiratkozott, az iskola igazgatójának.

A tanulók igazolatlan mulasztása: gyermek, tanuló lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes járási hivatal látja el a tanköteles tanuló igazolatlan mulasztása esetén a törvény vagy kormányrendelet által feladat- és hatáskörébe utalt feladatokat. Szabálysértési hatáskörben 2013. január 1-jétől a járási hivatalok hatósági osztályai járnak el. A szabálysértési tényállás megvalósulásához szükséges mulasztás mértéke (abban az évben, amikor 5. életévét betölti) óvodai nevelésben részt vevő gyermek esetén 11 nap, tanköteles tanuló esetén 30 óra. A köznevelési intézménynek értesítési kötelezettsége van. Amennyiben az említett életkorú óvodás gyermek egy nevelési évben igazolatlanul 10 napnál többet mulaszt, illetve, ha a tanköteles tanuló igazolatlan mulasztása egy tanítási évben eléri a 10 órát, az intézmény értesíti a járási hivatalt, a Gyámhatóságot és a Család- és Gyermejjóléti Szolgálatot. Ha a tanköteles tanuló igazolatlan mulasztása egy tanítási évben eléri a 30 órát, a járási hivatalnak és a Család és Gyermejjóléti Szolgálatnak, az 50 igazolatlan óra elérése esetén pedig a Gyámhatóságnak és a járási hivatalnak küld értesítést az intézményvezető. Ezt követően a gyermejjóléti szolgálat intézkedési tervet készít az intézmény és a szülő bevonásával a mulasztás okainak felderítésére a tankötelezettség teljesítése érdekében. Az igazolatlan hiányzás következményeként a járási hivatalok gyámhivatali ügyintézésük során intézkedhetnek az iskoláztatási támogatás szüneteltetéséről, a védelembe vétel elrendeléséről, illetve megszüntetéséről. A járási hivatal elrendeli és felügyeli a tankötelezettség teljesítését, a szakértői vizsgálatokon való megjelenést. A járási hivatal kötelezheti a szülőt, hogy gyermekével jelenjen meg szakértői vizsgálaton, továbbá hogy a szakértői vélemény alapján gyermekét a megfelelő nevelési-oktatási intézménybe írassa be. A járási hivatal döntése elleni fellebbezést a megyei (fővárosi) kormányhivatal bírálja el.

Felsőoktatás

A Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) a felsőoktatásban folyó képzés, tudományos kutatás, művészeti alkotótevékenység minőségének és a felsőoktatási intézmény belső minőségbiztosítási rendszere működésének külső értékelésére létrehozott, független, országos szakértői testület.

A MAB-nak tizennyolc delegált tagja van, de nem lehet tag az, aki a Felsőoktatási Tervezési Testület tagja, rektor vagy kormánytisztviselő. A MAB elnökének személyére a bizottság

tagjai közül a miniszter és a Magyar Tudományos Akadémia elnöke tesz egyeztetett javaslatot. Az elnököt a miniszterelnök nevezi ki. A delegált tagokat a miniszterelnök bízta meg. A MAB tevékenysége fölött a miniszter törvényességi ellenőrzést gyakorol.

A Magyar Rektori Konferencia szakmai konzultatív testület, amely a felsőoktatási intézmények képviselőire, érdekeinek védelmére jogosult. A Magyar Rektori Konferencia tagjai a felsőoktatási intézmények rektorai.

Az Országos Doktori Tanácsa a felsőoktatási intézmények doktori tanácsainak elnökeiből álló testület, amely állást foglal a doktori képzéssel és a fokozatadással kapcsolatos kérdésekben.

Szakképzés

Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal [319/2014. (XII. 13.) Kormányrendelet]

A hivatal számos feladatot lát el a szakképzés terén, többek közt: kiadásra készíti élő és gondozza a modulrendszert, illetve a szakmai és vizsgakövetelményeket, valamint koordinálja és ellátja a szakképzési kerettanterveknek, a szakmai tantárgyak tankönyveinek, tartalom-elemeinek és tanulmányi segédleteinek fejlesztésével és kidolgozásával kapcsolatos feladatokat. Koordinálja a szakmai érettségi tantárgyak követelményének és a szakmai érettségi tételeknek az egységes elvek szerinti kidolgozását, kidolgozza az iskolai rendszerű szakképzésben a szakképzési kerettanterv teljesülésének egységes szakmai-pedagógiai ellenőrzési módszertanát, és felkészít a használatára, a gazdasági kamarával együttműködve kialakítja és működteti a pályaaorientációs rendszert. A szakképzés igazgatásában jelentős intézményi-szervezeti átalakítások történtek, melynek nyomán a területet igazgató központi hivatal hatósági feladatai a kormányhivatali szervezethez kerültek – lásd: Az egyes központi hivatalok és költségvetési szervi formában működő minisztériumi háttérintézmények felülvizsgálatával összefüggő jogutódlásáról, valamint egyes közfeladatok átvételéről szóló 378/2016 (XII. 2.) Kormányrendelet 33. § (1) bekezdését, melynek értelmében a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatalról szóló kormányrendeletben meghatározott, a Pest Megyei Kormányhivatalhoz 2017. január 1-jével átkerülő hatósági feladat- és hatáskörökről rendelkezik a jogszabály.

Ajánlott weboldalak:

- › Köznevelés-fejlesztési stratégia
www.kormany.hu/download/6/fe/20000/K%C3%B6znevel%C3%A9s-fejleszt%C3%A9s.pdf
- › A magyarországi tanulók több szempontú statisztikai adatokat feldolgozó térképeihez:
www.ofi.hu/terkepek-tanuloi-adatok
- › Érettségi vizsgák a világban:
www.ofi.hu/publikacio/erettsegi-vizsgak-xxi-szazad-elejen-nemzetkozi-kitekintes
- › Tantervi típusok a világban:
www.ofi.hu/publikacio/tanterv-es-standardok-viszonya-nemzetkozi-gyakorlatban
- › a KSH oktatási adatai, Statisztikai tükör, 2016. április 28. www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas1516.pdf

ÖSSZEGZÉS

Köznevelés: a közoktatás céljait és működésének alapelveit a *Nemzeti Köznevelésről* szóló törvény (Nkt.) és a *Nemzeti tudás- és készségminimumot meghatározó alaptanterv* (Nat) foglalja össze, ez a két legfontosabb jogszabály. Az *állami intézményfenntartó központ* neve: Klebelsberg Intézményfenntartó Központ. A KLIK az oktatásért felelős miniszter irányítása alatt működő, központi szervből és területi szervekből álló, dekoncentrált struktúrájú központi államigazgatási szerv (központi hivatal). A miniszter az *Oktatási Hivatal* (OH) közreműködésével gondoskodik a nevelési-oktatási intézményekben folyó pedagógiai munka országos, térségi, megyei, fővárosi szintű szakmai ellenőrzéséről, értékeléséről és felügyeli a köznevelés *információs rendszerének* (KIR) működését.

Felsőoktatás: a magyar felsőoktatásban *többciklusú képzés* folyik: a 2005-ben bevezetett bolognai rendszer szerint három, egymásra épülő, felsőfokú végzettségi szintet biztosító képzési ciklus létezik: *alapképzés*, *mesterképzés*, *doktori képzés*. Az alap- és mesterképzést egymásra épülő ciklusokban, *osztott képzésként*, vagy jogszabályban meghatározott esetben *osztatlan képzésként* (például jogász vagy orvos) lehet megszervezni. A *Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság* (MAB) a felsőoktatásban folyó képzés, tudományos kutatás, művészeti

alkotótevékenység minőségének és a felsőoktatási intézmény belső minőségbiztosítási rendszere működésének külső értékelésére létrehozott, független, országos szakértői testület.

Szakképzés: a szakképzett munkaerő felkészítése a közoktatás részét képező iskolai rendszerű szakképzés, a felsőoktatás részét képező felsőfokú szakképzés és az iskolarendszeren kívüli szakképzés keretei között folyhat. Az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) határozza meg a képzésre vonatkozó alapadatokat (a szakképesítés típusa, szintje, tanulmányi területe, szakmacsoportba sorolás, szükséges iskolai végzettség stb.). A magyar szakképzés modulrendszerű képzés, ami azt jelenti, hogy az elsajátítandó tananyag kisebb, összetartozó egységekre, modulokra van szétbontva, melyek egymásra épülnek. A modulrendszer az „élethosszig tartó tanulás” (life long learning) egyik legfőbb eszköze.

IV. MODUL

FOGLALKOZTATÁSPOLITIKA, MUNKAÜGYI IGAZGATÁS

1. A MUNKAERŐPIAC IGAZGATÁSA

A modul célja a munkaerőpiac szabályozása, a foglalkoztatás kiegyensúlyozása érdekében alkalmazott közigazgatási eszközök bemutatása, amellyel az állam a munkaerőpiaci diszfunkciókat hivatott kezelni. Ennek keretében az olvasó betekintést kap abba a folyamatba, hogy a közigazgatás a különböző foglalkoztatási programokon, támogatásokon keresztül hogyan segíti elő a munkanélküliség csökkenését, illetve a munkaügyi és munkavédelmi igazgatási feladatok ellátásával hogyan védi a munkavállalók fizikai biztonságát, egészségét, valamint anyagi és munkajogi érdekeit.

1.1. KÖZIGAZGATÁS BEAVATKOZÁS OKA ÉS CÉLJA

Az áru és a szolgáltatások piaca, a pénz- és a tőkepiac mellett a munkaerőpiac a piacgazdaságok szerves része, melynek működése kihat a nemzetgazdasági folyamatok egészére. A munkaerőpiac integrálja a munka mint termelési tényező, keresleti (vállalkozások) és kínálati (háztartások) oldalán megjelenő szereplőket. Itt talál egymásra a munkavállaló és a munkaadó. Viszont a piacgazdaságokban a munkaerőpiacokon a kereslet és a kínálat soha sincs egyensúlyban, azaz még a harmonikusan működő gazdaságokban sem lehet teljes a foglalkoztatottság. Következésképpen a munkanélküliség minden működő gazdaság velejárója. Közgazdasági értelemben akkor beszélünk munkanélküliségről, ha a munkaerőpiacon a kínálat meghaladja a keresletet. Munkanélkülinek pedig azt tekintjük, aki aktív korú, dolgozni tudó vagy dolgozni képes, munkahelyet kereső ember, de rajta kívülálló okok miatt nem rendelkezik

munkaviszonnyal, és nem tanuló, nem nyugdíjas, foglalkoztatást elősegítő támogatásban nem részesül, és hajlandó lenne elhelyezkedni.¹¹

Problémafelvetés: egy gyakorlati, élethez közeli példa bemutatásával az állami beavatkozás szükségességének alátámasztása

A 2008 őszén kirobbant globális pénzügyi és gazdasági válságot elhúzódó recesszió követte, amely mind a termelést, mind pedig a fogyasztást erőteljesen visszavetette. Ez Magyarországon is a gazdaság visszaesésével, a piacok szűkülésével járt. Az Európai Unió országaiban ebben az időszakban éves összehasonlításban általában 5–8%-kal csökkent a nemzeti jövedelem. A magyar gazdaság 2009 második negyedévében érte el a mélypontot, amikor a GDP az előző év azonos időszakához képest 7,5%-kal esett vissza. A fogyasztás visszaesésével a vállalkozások is csökkenteni kényszerültek termelésüket, ami leépítéseket, megszűnő munkahelyeket eredményezett. Magyarországon főképp az építő- és a gépipart érintette súlyosan a recesszió. A válság kirobbanását követő években a General Electric (GE) például 500 magyar dolgozótól vált meg, a nagyigmándi Nypro Hungaria 900-ról 100-ra csökkentette foglalkoztatottjainak számát, a győri székhelyű Audi gyár egy hónapra leállította a termelést, a komáromi FoxCom 1000 embertől vált meg, a Suzukitól 1200 főt bocsátottak el a rendelések drasztikus visszaesése miatt. A bankszektorban dolgozók közül is több száz ezren kerültek elbocsátásra. A magyarországi helyzet annyiban sajátos az Európai Unió többi országához képest, hogy az elmúlt két évtized alatt ez már a második munkaerőpiaci „megrázkódtatás”. Az első a rendszerváltást követően következett be, amikor közel egymillió munkahely tűnt el.¹² A tömeges munkanélkülivé válás miatt Magyarországon a kormányzat egyik kiemelt feladata a munkaerőpiaci folyamatok állami eszközökkel történő befolyásolása, egy átfogó foglalkoztatáspolitikai kidolgozása és végrehajtása. Ennek része a 2010-től kibontakozó kormányzati foglalkoztatáspolitikai csomag, amely jelentősen átalakította a hazai állás-keresés-támogatási rendszert és a munkanélküliek segélyezésének rendszerét.

¹¹ Vámosi Tamás (2013): *Munkaerő-piaci ismeretek*. Pécs, PTE FEEK.

¹² SZERZŐ??? Központi Statisztikai Hivatal (2010): *A válság hatása a munkaerőpiacra*. Internetes kiadvány – www.ksh.hu

1.2. A KÖZIGAZGATÁS BEFOLYÁSOLÁSÁNAK OKA ÉS CÉLJA

Egyes közgazdászok a munkanélküliséget a piacok legsúlyosabb diszfunkciójának, a társadalom legértékesebb erőforrásának elpazarolásának tartják.¹³ De a növekvő munkanélküliség nemcsak makrogazdasági szempontból hátrányos, hanem jelentős társadalmi és egyéni problémáknak is a gyökere. Éppen ezért a kormányzatok törekszenek arra, hogy *a munkaerőpiac a keresleti és kínálati oldal összehangolása, a foglalkoztatás feltételeinek és körülményeinek szabályozása révén biztosítsák a munkaerőpiac kiegyensúlyozottabb működését*. Napjainkban, különösen a gazdasági válságot követően, az állam és a közigazgatás egyik legfontosabb gazdaságpolitikai célkitűzése *a foglalkoztatás növelésének elősegítése és a munkanélküliség csökkentése*. Magyarország Alaptörvénye¹⁴ is deklarálja, hogy „Magyarország törekszik megteremteni annak feltételeit, hogy *minden munkaképes ember, aki dolgozni akar, dolgozhasson*”,¹⁵ ugyanis az Alaptörvény alapvető jogként ismeri el a munka és a foglalkozás szabad megválasztását, valamint a vállalkozáshoz való jogot. Ezzel összhangban a hazai közigazgatás is közreműködik a *minél teljesebb foglalkoztatás elősegítése, a legális munkavállalás növelése és a munkavégzés körülményeinek javítása* érdekében. Ennek eszközei sokfélék lehetnek mind a beavatkozás irányát (például irányulhat a bérek szabályozására vagy a munkakörülmények javítására), formájukat (például lehetnek kötelező jogi előírások vagy választható gazdasági ösztönzők), mind pedig a célcsoportot tekintve (például vállalkozások, álláskeresők támogatása, hátrányos helyzetű munkavállalók támogatása).

1.3. A MUNKAERŐPIAC IGAZGATÁSÁNAK INTÉZMÉNYRENDSZERE

A munkaerőpiac igazgatása az alábbi főbb területeket öleli át:

A munkaügyi igazgatás szervezetrendszere foglalkozik a foglalkoztatás növelésével, a bér-szabályozással (például minimálbér normatív meghatározása), a foglalkoztatottak munkahelyi védelmével és a foglalkoztatás jogszerűségének kikényszerítésével (munkavédelem és munkaügy), a munkaképes lakosság képzésével (felnőttképzés) és az álláskeresők támoga-

¹³ Joseph E. Stiglitz (2003): *A viharos kilencvenes évek.*, Napvilág, Budapest, 2003 287.

¹⁴ Magyarország Alaptörvénye XII. cikk

¹⁵ Magyarország Alaptörvénye, XIX. cikk, (1) Elérhető: https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100425.
ATV (a letöltés ideje: 2017. szeptember 28.) A kiemelés jelen anyag összeállítójától származik.

tásával, különös tekintettel a hátrányos helyzetben lévő álláskeresők támogatására (például fogyatékkal élő csökkent munkaképességűek). A munkaügyi igazgatás szervezetrendszerének hazai szerveit az alábbiakban tekintjük át.

A munkaügyi igazgatás *ágazati irányítása* a foglalkoztatáspolitikáért felelős miniszter (2017- ben a nemzetgazdasági miniszter) felelőssége. Ennek keretében a miniszter ellát *jogszabály-előkészítéssel és szakpolitika-alkotással* kapcsolatos feladatokat.¹⁶ Előkészíti az érintett tárcák minisztereinek bevonásával a munkaviszonyra, a közalkalmazotti jogviszonyra, a bérpolitika kialakítására vonatkozó jogszabályokat. A miniszter feladata a foglalkoztatás elősegítésére és az álláskeresők támogatására, a munkaügyi kapcsolatokra, a külföldiek magyarországi foglalkoztatásának engedélyezésére, a munkaügyi ellenőrzésre és az egészséget nem veszélyeztető és a biztonságos munkavégzés szabályaira vonatkozó jogszabályok előkészítése. Továbbá kidolgozza a kormány foglalkoztatáspolitikai koncepcióját. Koordinálja a foglalkoztatáspolitikai végrehajtásával kapcsolatos feladatokat. Meghatározza a foglalkoztatáspolitikai és az álláskeresők ellátásának eszközrendszerét, a munkaerőpiaci szolgáltatások szabályait.

A miniszter másik fő feladata *a szakpolitikák végrehajtásának irányítása és a végrehajtás elemzése*. Ennek keretében irányítja a munka-, a pálya- és az álláskeresői, foglalkoztatási tanácsadással kapcsolatos feladatokat, elemzi és ellenőrzi azok működését, figyelemmel kíséri a foglalkoztatási folyamatokat, elkészíti a munkaerő-keresletre és -kínálatra vonatkozó prognózisokat, illetve irányítja a munkavédelem országos programjának végrehajtását.

A munkaerőpiaci folyamatok állami szabályozása és igazgatása alapvetően 5 fő beavatkozási területre különíthető el. Ezek a munkavédelem, munkaerőpiaci szakterület, munkaügy, felnőttképzés és közfoglalkoztatás.

A *munkaügyi és munkavédelmi szervezetrendszer* a 2010-es kormányzati ciklus óta több lépésben jelentősen átalakult. Ennek mérföldkövei:

- 2011-ben a megyei (fővárosi) illetékességű munkavédelmi és munkaügyi szakigazgatási szervek a megyei (fővárosi) kormányhivatalok részeivé váltak.
- 2012-től megkezdte működését az integrált Nemzeti Munkaügyi Hivatal (NMH). A 323/2011. (XII. 28.) kormányrendelet értelmében az NMH a Foglalkoztatási Hivatal bázisán, annak névmódosulásával jött létre és ide került beolvasztásra az Országos

¹⁶ A Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 152/2014. (VI. 6.) Kormányrendelet 96. §.

Munkavédelmi és Munkaügyi Főfelügyelőség és a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet is.

- 2015. január 1-jei hatállyal a kormány megszüntette az NMH-t. Az NMH megszűnésével a foglalkozás-egészségügyi, illetve a munkahigiénés szakterületet az Országos Tisztifőorvosi Hivatalnál, míg a munkavédelmi és foglalkoztatási szakterület a Nemzetgazdasági Minisztérium apparátusában kapott helyet. NMH Munkaügyi és Munkavédelmi Igazgatóságának eddigi I. fokú munkavédelmi hatósági jogkörei a miniszterhez kerültek. A képzési terület a szaktárca új háttérintézményéhez, a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatalhoz került. Az új központi hivatal jogállását és feladatait a 319/2014. (XII. 13.) kormányrendelet szabályozza. A munkaerő-közvetítéssel összefüggő jogköröket továbbra is a megyei munkaügyi központok és járási kirendeltségek gyakorolják, míg a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó feladatokat már korábban átvette a Belügyminisztérium.

A munkavédelmi szakterület elsődleges feladata a munkát végző személyek fizikai biztonságának, egészségvédelmének garantálása. A közigazgatás eszközei ezen a területen az alábbiak szerint csoportosíthatók:

1. Egyrészt állami feladat a *jogszabályalkotás*, amely *előírja a munkavégzés során alkalmazandó legfontosabb biztonsági, egészségvédelmi követelményeket*, úgy mint a munkavédelmi ruhára vonatkozó előírásokat, az egészséges munkakörnyezetre vonatkozó szabályokat, a megfelelő mennyiségű, az egészségügyi előírásoknak megfelelő minőségű ivóvíz biztosítását, a munkahely és a munka jellegének megfelelően az öltözködési, tisztálkodási, egészségügyi, étkezési, pihenési és melegedési lehetőség biztosítását, a biztonságos, tanúsítvánnyal ellátott munkaeszközök alkalmazását, a riasztóberendezések elhelyezését.
2. A hatóságok feladata a *munkavédelmi előírások végrehajtásának elősegítése tájékoztatással és felvilágosítással*.
3. A hatóság feladata továbbá a *nevelés és az oktatás területén a biztonságos életvitelre, a szakmai oktatás területén az egészséget nem veszélyeztető és a biztonságos munkavégzés szabályaira vonatkozó ismeretanyag meghatározása*.
4. A közigazgatási szervek évente *értékelik a nemzetgazdaság munkavédelmi helyzetének alakulását*.

A biztonságot, az egészséget, testi épséget nem veszélyeztető munkavégzés feltételeinek kereteit és az ellenőrzést végzők jogkörét a munkavédelemről szóló 1993. évi XCIII. törvény (Mvt.) határozza meg.

A nemzetgazdaságért felelős miniszter és a munkavédelmi hatósági hatáskörben eljáró fővárosi és megyei kormányhivatal (megyei munkavédelmi hatóság) mint munkavédelmi hatóság látják el az általános munkavédelmi hatósági feladatokat. A megyei munkavédelmi hatóság illetékességi területén belül valamennyi munkahelyen ellenőrzést tarthat, függetlenül a foglalkoztató székhelyétől és telephelyétől.¹⁷ A munkavédelmi hatóság ellenőrzése kiterjed¹⁸ a munkáltatók és munkavállalók egészséget nem veszélyeztető és a biztonságos munkavégzéssel kapcsolatos feladatainak és kötelezettségeinek teljesítésére; a munkahelyek létesítésére, a munkaeszközök üzemeltetésére, az alkalmazott technológiákra és anyagokra, valamint az egyéni védőeszközökre vonatkozó követelmények érvényesítésére; a munkabalesetek, a foglalkozási megbetegedések és a fokozott expozíciós esetek kivizsgálására, bejelentésére, nyilvántartására, valamint megelőzésére tett intézkedésekre.

A munkavédelmi hatóság jogosult az ellenőrzése során feltárt hiányosságok megszüntetése érdekében intézkedésre és felelősségre vonásra. A megyei munkavédelmi hatóság által lefolytatott hatósági ügyben a fellebbezés elbírálására jogosult hatóságként a miniszter jár el.

A munkaügyi szakterület célja a munkát végző személyek anyagi és munkajogi biztonságának garantálása a foglalkoztatás szabályainak előírása és a hatósági tevékenység munkaügyi ellenőrzés lefolytatása révén. A foglalkoztatás szabályait, amelyek betartására a munkaügyi ellenőrzés is kiterjed, különösen az alábbi jogszabályok határozzák meg: a Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény, a szakképzésről szóló 2011. évi CLXXXVII. törvény és az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény.

A munkaügyi hatóság a foglalkoztató valamennyi munkahelyén külön engedély és előzetes bejelentési kötelezettség nélkül ellenőrzést tarthat. A munkaügyi ellenőrzés különösen az alábbi területekre terjed ki:¹⁹

- a foglalkoztatásra irányuló jogviszony létesítéséhez szükséges jognyilatkozat alakszerűségére, a munkavállalói jogalanyiséggal kapcsolatos életkori feltételekre (ideértve

¹⁷ Az állami foglalkoztatási szerv, a munkavédelmi és munkaügyi hatóság kijelöléséről, valamint e szervek hatósági és más feladatainak ellátásáról szóló 320/2014. (XII. 13.) kormányrendelet 13. § (1) bekezdése.

¹⁸ A munkavédelemről szóló 1993. évi XCIII. törvény 81. § (4) bekezdése.

¹⁹ A munkaügyi ellenőrzésről szóló 1996. évi LXXV. törvény 3. § (1) bekezdése.

- a gyermekmunka tilalmát is), továbbá a munkaszerződés lényeges tartalmi elemeire és a foglalkoztató írásbeli tájékoztatási kötelezettségére vonatkozó rendelkezésekre;
- a foglalkoztatásra irányuló jogviszony létesítésével, megszűnésével, megszüntetésével összefüggő bejelentési kötelezettségre;
 - a nők, a fiatalkorúak és a megváltozott munkaképességűek foglalkoztatásával kapcsolatos jogszabályokra;
 - a munka- és pihenőidőnek a munkaviszonyra vonatkozó szabályban előírt rendelkezésekre;
 - a munkabér mértékére, valamint védelmére vonatkozó rendelkezésekre;
 - a foglalkoztatásra irányuló jogviszony megszűnésével összefüggő – a munkavállalót megillető – igazolások kiállítására és kiadására, valamint a munkaviszony megszűnéséhez, megszüntetéséhez kapcsolódó elszámolás megtörténte;
 - a harmadik országbeli állampolgárok magyarországi foglalkoztatásának engedélyezésére;
 - a munkaerő-kölcsönzésre jogszerűségének ellenőrzésére.

A munkaügyi hatóság az ellenőrzés során tapasztalt szabálytalanságok miatt eljárása során intézkedésekkel élhet.

A *munkaerőpiaci szakterület* egy komplex, több szervet érintő igazgatási terület. A kiegyensúlyozott munkaerőpiaci folyamatok megteremtéséhez, fenntartásához az érintett állami és magán (munkaadók és munkavállalók) szereplők széles körének összehangolt cselekvése van szükség.

Az állami szereplők közül az Országgyűlés²⁰ felelős a munkanélküliség megelőzését, illetőleg csökkentését szolgáló foglalkoztatási eszközök, az álláskeresőket megillető juttatások, a munkaerőpiaci közigazgatási szervezetrendszer, valamint ezek finanszírozási módjának szabályozásáért. A jelenleg a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény rendezi ezek legfontosabb szabályait.

A kormány a munkaerőpiaci szakterülettel kapcsolatosan döntéseinek előkészítése, valamint végrehajtása során figyelembe veszi azok foglalkoztatáspolitikai összefüggéseit és következményeit. Ennek megfelelően feladatainak ellátása során²¹ gondoskodik döntéseinek

²⁰ A munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény 8. § (1) bekezdése.

²¹ A munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény 8. § (2) bekezdése.

összehangolásáról, valamint arról, hogy a munkavállaláshoz és a foglalkoztatáshoz fűződő alapvető hazai érdekek ne szenvedjenek sérelmet; az Európai Unió foglalkoztatási stratégiájához igazodóan évente foglalkoztatási akciótervet készít; a feladatának eredményes ellátása érdekében a munkaerőpiaci folyamatok naprakész megfigyelésére és ennek nyomán a munkaerőpiaci politikák hatékony alakítására és alkalmazására alkalmas foglalkoztatási mutatószámot alakít ki; meghatározza a kormányzati szerveknek a foglalkoztatáspolitikai megvalósításával kapcsolatos feladatait.

A kormány nemzetgazdaságért felelős minisztere irányítja a munkaerőpiac szakterületét. A miniszter munkaerőpiaci feladatkörében különösen az alábbi feladatokat látja el:²²

- kezdeményezi, véleményezi vagy dönt az egyes foglalkoztatáshoz kapcsolódó központi vagy megyei szintű munkaerőpiaci programok indításáról, központi munkaerőpiaci programokat dolgoz ki, valamint figyelemmel kíséri és irányítja azok végrehajtását;
- a megyei és a járási szintű munkaügyi szervekre is kiterjedően irányítja és ellenőrzi a Nemzeti Foglalkoztatási Alap felhasználásával kapcsolatos tervezési, pénzügyi, számviteli és beszámolási feladatok végrehajtását;
- fejleszti a munkaerőpiaci szolgáltatásokat;
- ellátja az állami foglalkoztatási szerv hatáskörében eljáró kormányhivatal hatósági ellenőrzési feladatainak szakmai felügyeletét, valamint szakmai és pénzügyszakmai ellenőrzését;
- hatósági jogkört gyakorol, amelynek keretében dönt a munkahelyteremtő beruházáshoz pályázati eljárás keretében nyújtott támogatásról, elbírálja az állami foglalkoztatási szerv hatáskörében eljáró kormányhivatal által hozott határozat ellen benyújtott fellebbezést;
- koordinálja az állami foglalkoztatási szerv hatáskörében eljáró kormányhivatal és az állami foglalkoztatási szerv hatáskörében eljáró járási hivatal európai uniós támogatással megvalósuló tevékenységeit.

Az állami foglalkoztatási szerv dekoncentrált szervei a *megyei (fővárosi) kormányhivatal Foglalkoztatási Főosztálya* és a *járási hivatal Foglalkoztatási Osztálya*. A foglalkoztatáspolitikai terü-

²² Az állami foglalkoztatási szerv, a munkavédelmi és munkaügyi hatóság kijelöléséről, valamint e szervek hatósági és más feladatainak ellátásáról szóló 320/2014. (XII. 13.) kormányrendelet 4. § (1) bekezdése.

leti, illetve helyi végrehajtását ezek a szervek végzik, ennek keretében különösen az alábbi főbb feladatokat látják el:

A megyei (fővárosi) kormányhivatal:²³

- szakmailag irányítja és ellenőrzi az állami foglalkoztatási szervként eljáró járási hivatal tevékenységét, ennek keretében közreműködik a kormánytisztviselőinek szakmai képzésében, valamint szakmai ajánlások készítésével segíti a járási hivatal hatósági és szolgáltató tevékenységét;
- működteti az álláskeresők ellátási és támogatási rendszerét;
- ellátja az európai uniós források felhasználásával kapcsolatos szakmai és pénzügyi feladatokat;
- elbírálja másodfokon az állami foglalkoztatási szerv hatáskörében eljáró járási hivatal által hozott határozatok elleni fellebbezést;
- együttműködik a helyi önkormányzatokkal, valamint az országos és helyi nemzetiségi önkormányzatokkal, továbbá más hatóságokkal és egyéb szervezetekkel;
- az álláskeresői ellátások és a foglalkoztatást elősegítő támogatások tekintetében méltányossági jogkört gyakorol;
- a harmadik országbeli állampolgárok magyarországi foglalkoztatásának engedélyezésével összefüggésben befogadja a foglalkoztató által benyújtott munkaerőigényeket;
- nyilvántartja a csoportos létszámleépítésre vonatkozó bejelentéseket.

A járási hivatal:²⁴

- ellátja az álláskeresők nyilvántartásba vételével kapcsolatos feladatokat, valamint az álláskeresői járadék, álláskeresői segély megállapításával, szüneteltetésével, megszüntetésével és visszakövetelésével kapcsolatos, továbbá egyes foglalkoztatást elősegítő támogatásokkal kapcsolatos feladatokat;
- közreműködik a munkaerőpiaci szolgáltatások szervezésében és bonyolításában;
- munkaközvetítést végez;
- fogadja a munkaerőigényekre vonatkozó bejelentéseket;
- információt nyújt, tanácsadást végez;

²³ Az állami foglalkoztatási szerv, a munkavédelmi és munkaügyi hatóság kijelöléséről, valamint e szervek hatósági és más feladatainak ellátásáról szóló 320/2014. (XII. 13.) kormányrendelet 10.§(1) bekezdése.

²⁴ Az állami foglalkoztatási szerv, a munkavédelmi és munkaügyi hatóság kijelöléséről, valamint e szervek hatósági és más feladatainak ellátásáról szóló 320/2014. (XII. 13.) kormányrendelet 11.§ (1) bekezdése.

- ügyfélszolgálati tevékenységet végez;
- munkaerőpiaci programokat kezdeményez, szervezi azok végrehajtását;
- kapcsolatot tart a megye (főváros), a járás gazdasági életében részt vevő munkaadókkal, a helyi önkormányzatokkal és a megyében működő más szervezetekkel, közreműködik a gazdasági szerkezet átalakítását, valamint a foglalkoztatási helyzet javítását célzó programokban.

A helyi önkormányzat a foglalkoztatási feladatainak ellátása során:

- figyelemmel kíséri a helyi foglalkoztatási viszonyok alakulását;
- döntéseinek előkészítése, valamint végrehajtása során figyelembe veszi azok foglalkoztatáspolitikai következményeit;
- az állami foglalkoztatási szerv működési feltételeihez és fejlesztéséhez támogatást nyújt.

A munkaadói és munkavállalói oldal is részt vesz az állami munkaerőpiaci szakterület működtetésében és foglalkoztatáspolitikai kialakításában.

A munkaadó érdekképviselői szervei útján részt vesz a foglalkoztatási érdekegyeztetésben; segíti az állami foglalkoztatási szerv munkáját, ennek keretében munkaerőigényéről és annak megszűnéséről folyamatosan, de legkésőbb a betöltés esedékességekor tájékoztatja az állami foglalkoztatási szervet; szociális hozzájárulási adó fizetésével hozzájárul az álláskeresők ellátásához.

A munkavállaló képviselői útján részt vesz a foglalkoztatási érdekegyeztetésben; együttműködik a munkaerőpiaci szolgáltató szervvel, valamint a munkaadóval, mérlegeli a felajánlott átképzési, foglalkoztatási lehetőségeket, együttműködik új munkahely felkutatásában; az álláskeresők támogatásának biztosítására járulékot fizet.

A közfoglalkoztatás szakterület szorosan kapcsolódik a munkaerőpiaci szakterülethez. A közfoglalkoztatási program²⁵ (a hétköznapi szóhasználatban „közmunkaprogram”) olyan foglalkoztatási eszköz, amely a munkaképes lakosság munkához juttatását, az álláskeresők foglalkoztatásának elősegítését, az álláskeresők munkatapasztalat-szerzését, megélhetéshez

²⁵ A programra vonatkozó részletes rendelkezéseket a közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról 2011. évi CVI. törvény tartalmazza.

szükséges minimális jövedelemszerzését teszik lehetővé, valamint biztosítja az álláskeresői járadékhoz, illetve segélyhez szükséges jogszerző idő megszerzését. A közfoglalkoztatási jogviszony kizárólag olyan munkára létesíthető, amely közfeladat vagy közhasznú tevékenység ellátására irányul. Ilyen, különösen a törvény által előírt állami feladat vagy a helyi önkormányzatokról szóló törvényben előírt kötelező vagy önként vállalt feladat, vagy a nemzeti ségek jogairól szóló törvényben előírt kötelező vagy önként vállalt feladat, vagy a közösségi például egészség-megőrzési, szociális, nevelési, oktatási, kulturális, kulturális örökség megővése, műemlékvédelmi, ár- és belvízvédelmi célú, közforgalom számára megnyitott út, híd, alagút fejlesztéséhez, fenntartásához és üzemeltetéséhez kapcsolódó szükségletek kielégítését szolgáló feladat.

Az a természetes személy közfoglalkoztatható, aki a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény rendelkezései szerint munkaviszonyt létesíthet, kivéve azt, aki 16. életévét nem töltötte be, valamint álláskereső vagy rehabilitációs ellátásban részesül.

A közfoglalkoztatottat munkájáért munkabér illeti meg.

A közfoglalkoztatásért felelős miniszterként a kormány a *belügyminisztert* jelölte ki. A *megyei és járási munkaügyi hatóságok* részt vesznek a közfoglalkoztatási munkalehetőségek feltárásában, a közfoglalkoztatási programok szervezésében, működtetésében, az álláskeresők közfoglalkoztatásra való kiközvetítésében, a közfoglalkoztatási szerződésben foglalt munkavégzés teljesülésének ellenőrzésében. A *helyi önkormányzat* a foglalkoztatási feladatainak keretében közfoglalkoztatást szervez.

A Kormány állami *szakképzési és felnőttképzési* szervként 2014-ben a *Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal* jelölte ki.²⁶ A hivatal központi szervként ellátja szakképzésről szóló törvényben, a felnőttképzésről szóló törvényben, valamint a szakképzési hozzájárulásról és a képzés fejlesztésének támogatásáról szóló törvényben az állami szakképzési és felnőttképzési feladatokat. Ennek keretében különösen az alábbi főbb tevékenységeket végzi:²⁷

- ellátja a szakképzési és felnőttképzési tevékenység szakmai és módszertani fejlesztését, valamint elemzési és értékelési feladatokat lát el;
- ellátja a szakmastruktúra folyamatos fejlesztését és a jogalkotáshoz szükséges előkészítő feladatokat az Országos Képzési Jegyzékben szereplő szakképesítések vonatkozásában, továbbá kidolgozza az Országos Képzési Jegyzék tervezetét;

²⁶ A Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatalról szóló 319/2014. (XII. 13.) kormányrendelet.

²⁷ A Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatalról szóló 319/2014. (XII. 13.) kormányrendelet 5. § (1) bekezdése.

- működteti és fejleszti a Magyar Képesítési Keretrendszer szak- és felnőttképzéshez kapcsolódó területeit a hazai és nemzetközi képesítések összehangolásával, az Európai Képesítési Keretrendszer követelményeinek megfelelően és az oktatási területekkel együttműködve;
- szervezi a pedagógusok, andragógusok, az oktatási intézményvezetők és -fenntartók szakmai továbbképzését, valamint koordinálja a speciális szakiskolák szakmai tanulmányi versenyait és a Szakmacsoportos szakmai előkészítő Érettségi Tantárgyak Versenyeit;
- ellátja a felnőttképzési szakértői tevékenység engedélyezésével és ellenőrzésével, a szakértők továbbképzésével, valamint a felnőttképzési szakértői névjegyzék vezetésével kapcsolatos feladatokat;
- fejleszti és működteti a felnőttképzés és a nyílt munkaerőpiac tevékenységét támogató programrendszereket;
- a szakképesítésekkel és szakmai vizsgákkal összefüggő feladatokat is ellát.

1.4. A TERÜLET HAZAI SZABÁLYOZÁSA ÉS ÁLLAMI ESZKÖZRENDSZERE

Attól függően, hogy az adott munkaerőpiacon mi okozza a munkanélküliség vagy más működési rendellenesség kialakulását, eltérő eszközöket alkalmaz az állam.

A foglalkoztatáspolitikai eszközrendszerét két nagy csoportra bonthatjuk: *aktív és passzív foglalkoztatáspolitikai eszközökre*. Az *aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök* az álláskeresők munkához való hozzájutását segítik elő az álláskeresők képzése, álláskeresői szolgáltatások biztosítása (például munkaerő-közvetítés) és a munkaadók foglalkoztatási képességének, lehetőségeinek növelése révén. A *passzív foglalkoztatáspolitikai eszközök* az álláskeresők (köznapi nyelvhasználatban: munkanélküliek) minimális ellátását szolgálják az álláskereső időszakában.²⁸ A foglalkoztatáspolitikai célok megvalósítását közvetlenül az aktív eszközök szolgálják. A passzív eszközök pótlólagos jövedelmek vagy jövedelemkiegészítő ellátások, melyek kivételes vagy rendkívüli költségek fedezésére szolgálnak, mint például az egészségügyi ellátás,

²⁸ Rab Henriett (2006): A foglalkoztatáspolitikai eszközök szabályozásának változása napjainkban, *Debreceni Jogi Műhely*, 2006:2.

orvosi kezelés.²⁹ A foglalkoztatáspolitikai célok megvalósításához az aktív és passzív eszközök mellett hozzájárulnak azok a *munkajogi szabályok*, melyek védik a foglalkoztatottakat. Ilyenek például a csoportos létszámcsökkentésre, az elbocsátásra vonatkozó, a hátrányos megkülönböztetés tilalmára vagy a tanulmányi szerződésre vonatkozó szabályok.³⁰ A foglalkoztatáspolitikai által – véglegesen vagy időlegesen – megoldhatatlannak mutató helyzetek pedig a *szociális ellátás intézményeivel* kezelhetők. Az alábbiakban áttekintjük a közigazgatás munkaerőpiaci szabályozásának főbb eszközeit.

Az állami eszközök első csoportjába tartoznak a *gazdaságélénkítő, vállalkozástámogató, munkahelyteremtést ösztönző intézkedések*. Ezek az eszközök elsősorban a keresleti (munkaadói) oldal bővítését, munkahelyteremtést, a meglévő munkahelyek megőrzését, illetve akár a fogyasztás ösztönzését is szolgálhatják.

Az álláskereső *foglalkoztatásának ösztönzésének* egyik „puha”, a vállalkozások számára nem kötelező, hanem fakultatívan választható eszköze, amikor az állam piaci logika alapján, gazdasági előnyök biztosítása révén igyekszik a vállalkozásokat arra ösztönözni, bővítsék a foglalkoztatást, illetve akár hátrányos helyzetű munkavállalókat is foglalkoztassanak. Ennek egyik eszköze, hogy az álláskeresőt *foglalkoztató munkáltató támogatást kap* a munkavállaló után *fizetendő járulékok, bérköltségek teljes vagy részleges átvállalásán* keresztül. Ezeket a támogatásokat a munkáltatók igyekeznek a lehető legnagyobb mértékben kihasználni. Ez a támogatási forma viszont kedvezőtlen hatásokkal is járhat. Például, ha a munkáltató a támogatási idő és a kötelező továbbfoglalkoztatás idejének leteltét követően nem tartja fenn a támogatott munkavállalóval a munkaviszonyt, hanem helyette egy másik támogatott munkavállalót alkalmaz. A támogatások egy része csoportspecifikus támogatási forma, azaz az úgynevezett hátrányos helyzetű munkavállalói csoportok foglalkoztatása esetén vehető igénybe. Ilyennek minősülnek különösen a pályakezdők, a gyermekvállalás miatt munkaerőpiacról kiesők, a megváltozott munkaképességű munkavállalók és a nyugdíjhoz közeli munkavállalók.

- *Foglalkoztatáshoz kapcsolódó munkabér egy részének átvállalása*: ennek lényege, hogy az állam az újonnan foglalkoztatott munkabérének egy meghatározott részét átvállalja a munkáltatótól, ezáltal igyekszik elősegíteni a foglalkoztatás bővülését. Ez az eszköz irányulhat a hátrányos helyzetben lévő álláskeresőkre (például idősek, megváltozott mun-

²⁹ Kézdi Gábor (2004): *Az aktív foglalkoztatáspolitikai programok hatásvizsgálatának módszertani kérdései*, MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont Munkaerőpiaci Kutatások Műhelye, Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek, 2:5

³⁰ Borbély Tibor Bors (2003): *Foglalkoztatáspolitikáról-másként*, *Munkaügyi szemle*, 4:12.

kaképességűek) elhelyezkedésének elősegítésére, mert ők a munkaerőpiaci versenyhelyzetben nehezebben tudnának elhelyezkedni a munkáltatónak nyújtott kedvezmények biztosítása nélkül.

- *Foglalkoztatáshoz kapcsolódó járulékok átvállalása*: ez az eszköz nem a munkabérfizetésből fakadó terhek megosztásával, hanem a munkáltatót terhelő járulékok egy részének átvállalásával segíti elő a foglalkoztatás bővítését. Amennyiben a munkáltató álláskeresőt foglalkoztat, kérheti a járulékok fizetésnek átvállalását az államtól.

A foglalkoztatás segítése történhet közvetlenül, az álláskeresőnek nyújtott támogatásokon keresztül is. Ezeknek hazai formáit az alábbiakban ismertetjük.

Fiatal munkavállalók foglalkoztatásának támogatása

Ez a pályakezdő fiatalok foglalkoztatási célú munkabér- vagy járulékkedvezménye (például 2013-tól az „Első Munkahely Garancia” elnevezésű, a 25 év alatti pályakezdő fiatal álláskeresők munkaerőpiaci helyzetének javítása érdekében indított központi munkaerőpiaci program), a munkatapasztalat szerzését szolgáló ösztöndíjas foglalkoztatás, például Közigazgatási Ösztöndíj program, valamint egyéb munkatapasztalat szerzési támogatások (például diákmunkára vonatkozó szabályok) révén valósul meg.

A munkaerőpiactól tartósan távol lévő személyek foglalkoztatásának támogatása

A munkaerőpiacról tartósan távollévő személyek (huzamosabb ideig álláskeresők, gyermekvállalás miatt kiesettek) foglalkoztatásának elősegítését adókedvezmények biztosításával (szociális hozzájárulási adóból részkedvezmény igénybevétele) segíti elő az állam.

Időskorúak és alacsony képzettségűek foglalkoztatásának támogatása

A munkaerőpiaci szempontból hátrányos helyzetűnek számító 50 év feletti vagy alacsony iskolai végzettségű tartósan álláskeresőket és a rendelkezésre állási támogatásban részesülők foglalkoztatását a munkáltatók által igénybe vehető járulékkedvezmények révén segítheti az állam.

Megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatásának támogatása

Megváltozott munkaképességű személyek (egészségi állapota a rehabilitációs hatóság komplex minősítése alapján 40–60%-os) foglalkozási rehabilitációjának elősegítése érdekében rehabilitációs hozzájárulás fizetésére kötelezi az állam, ha az általa foglalkoztatottak létszáma a 25 főt meghaladja, és az általa foglalkoztatott megváltozott munkaképességű személyek száma nem éri el a létszám 5%-át.

A rehabilitációs hatóság az akkreditált munkáltató részére pályázati úton támogatást nyújthat a munkahely rehabilitációs célú átalakításához és/vagy bér- és költségtámogatást nyújthat, ha a munkáltató megváltozott munkaképességű személy foglalkoztatását biztosítja.³¹

Más, kiemelten támogatott csoportok foglalkoztatásának támogatása

Hátrányos helyzetű álláskereső csoportok mellett a kormány más, kiemelt csoportok foglalkoztatását is támogathatja járulékkedvezmények biztosításával. Erre példa a 2012-ben bevezetett Karrier Híd Program,³² mely a kormányzati létszámleépítésben érintett alkalmazottak számára a munkában maradáshoz, a magánszektorban történő újbóli elhelyezkedéshez nyújt segítséget. A felmentését megelőzően a közsférában foglalkoztatott személy után vehető igénybe adókedvezmény, melynek mértéke a Programban részt vett munkavállaló bruttó munkabérének, de legfeljebb a minimálbér kétszeresének 13,5%-a.

Álláskereső vállalkozóvá válásának elősegítése

Egyéni vállalkozás beindításához, társas vállalkozás létrehozásához vagy ahhoz való csatlakozáshoz, őstermelői tevékenység megkezdéséhez kaphat támogatást az álláskereső. Ez az eszköz azzal igyekszik csökkenteni a munkanélküliséget, hogy az álláskeresőket önálló megélhetési forrás teremtésére, vállalkozás beindítására ösztönzi. A támogatás célcsoportját a huzamos ideje (legalább három hónapja) folyamatosan álláskeresőként nyilvántartott, illetve rehabilitációs ellátásban részesülő személyek képezik.

³¹ 2011. évi CXCI. Törvény a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról

³² A nemzetgazdasági miniszter 2/2012. (II. 7.) NGM rendelete a Karrier Híd programban való részvétel további feltételeiről, valamint a szociális hozzájárulási adókedvezmény igénybevételéhez szükséges igazolás kiadásáról

A támogatást az igényelheti, aki vállalja, hogy önmaga foglalkoztatását egyéni vállalkozás keretében, vagy újonnan induló társas vállalkozás keretében, a társaság tevékenységében – munkaviszonyon kívüli jogviszonyban álló – személyesen közreműködő tagként, vagy mezőgazdasági őstermelőként, vagy az ehhez kapcsolódó szolgáltatói tevékenység keretében oldja meg.

A vállalkozóvá válás támogatása részben jelenthet tájékoztatást, információnyújtást a vállalkozás beindítására vonatkozólag, részben pedig tőkejuttatást vissza nem térítendő formában.

Közfoglalkoztatási program

A munkahelyteremtés egyik speciális formája, mikor az állam saját maga mint munkáltató jelenik meg a piacon, és teremt tömegesen új munkahelyeket a *közfoglalkoztatási program keretében*. Erre számos példa volt a történelemben. Például a nagy gazdasági világválság idején (1929–1933) az USA-ban drasztikusan emelkedett a munkanélküliségi ráta. A keynesi mintát követve az állam növelte a közfeladatok ellátásában foglalkoztatottak arányát a munkanélküliség lecsökkentése és a belső fogyasztás fellendítése érdekében. Elsősorban infrastruktúra fejlesztésben, út- és vasúthálózat fejlesztéseknél, hídépítéseknel foglalkoztatta az állam a közmunkásokat.

Az államnak elsősorban akkor kell fontos szerepet vállalnia a munkahelyteremtésben, ha a munkanélküliség elsődleges oka a *gazdasági recesszió*, a fogyasztás csökkenése, ami maga után vonja a termelés visszaesését, illetve a munkaerőigény csökkenését.

A foglalkoztatás bürokratikus akadályainak csökkentése, egyes atipikus foglalkoztatási formák támogatása

A munkahelyteremtés támogatásának közvetett eszköze lehet a foglalkoztatással járó adminisztratív akadályok csökkentése, az egyszerűsített foglalkoztatás elősegítése. Az utóbbi években bizonyos atipikus foglalkoztatási formák terjedtek el elsősorban a munkaerőpiaci keresleti igényhez igazodva, melyek elsődlegesen a gazdaságosságra törekсенek a foglalkoztatás terén is. Az állam ezeknek a foglalkoztatási formáknak a támogatásával, jogi feltételrendszereinek megteremtésével támogathatja a gazdasági igényekhez rugalmasabban alkalmazkodó foglalkoztatást.

A támogatott *atipikus foglalkoztatási* formák a következők:

- alkalmi munkára/mezőgazdasági/turisztikai idénymunkára irányuló *egyszerűsített foglalkoztatás*,³³ melynek keretében időszakonként mindössze néhány napra terjedően is van lehetőség munkaviszony létesítésére. A munkáltatók számára az egyszerűsített foglalkoztatás egyrészt a foglalkoztatáshoz kapcsolódó alacsonyabb összegű közterhek miatt jelent előnyt, másrészt az adminisztrációs terhek csökkenésével is jár.
- a *munkaerő-kölcsönzés* keretében történő foglalkoztatás sajátos, hárompólusú jogviszony, amelynek keretében a kölcsönbeadó munkáltató a munkavállalóval azért létesít munkaviszonyt, hogy egy másik munkáltatónak – polgári jogi jogviszony keretében, ellenérték fejében – átengedje. A munkaerő-kölcsönzés keretében történő foglalkoztatás a munkáltató számára hatékonyabb munkaerő-gazdálkodást tesz lehetővé, ugyanis az eseti jelleggel felmerült – esetleg különleges szakértelmet igénylő – munkafeladatok ellátására nem szükséges önálló státuszt létrehozni, új munkavállalót alkalmazni.
- *Részmunkaidős foglalkoztatásnak* a rendes munkaidő mértékénél – napi 8 óránál – rövidebb időtartamú, tipikusan 4–6 órás napi munkavégzéssel járó atipikus foglalkoztatási jogviszony minősül. A részmunkaidős foglalkoztatás elsősorban azon munkavállalók számára jelenthet megfelelő megoldást, akiknek életkörülménye, családi helyzete nehezíti vagy lehetetlenné teszi a teljes munkaidőben történő munkavállalást, de a létszámleépítés elkerülésének egy lehetséges eszköze is lehet, ha bizonyos számú munkavállaló elbocsátása helyett részmunkaidőben foglalkoztatják őket tovább.
- *GYED/GYES melletti munkavállalás*: 2014. januártól a GYED és GYES mellett már korlátlanul lehet munkát vállalni, ha a gyermek elmúlt egyéves. Korábban a GYED folyósítása alatt egyáltalán nem lehetett dolgozni, a GYES alatt pedig csak legfeljebb heti 30 órában. A módosítás nemcsak azokat a szülőket érinti, akiknek 2014. január 1. után születik gyermekük, hanem azokat is, akik ennél korábban szültek és gyermekük már elmúlt egyéves. Munkát időkorlát nélkül lehet GYED, GYES mellett végezni.³⁴

Az állami beavatkozás eszközeinek másik csoportja a kínálati oldal, azaz a *munkavállalók fejlesztését*, a munkavállalók képességeinek, tudásának munkaerőpiaci igényekhez igazítását, kereslet és kínálat egymásra találását támogatja. Ide tartozhat például az oktatási rendszer

³³ A részletes szabályozást az egyszerűsített foglalkoztatásról szóló 2010. évi LXXV. törvény tartalmazza.

³⁴ A családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény 20–22§.

átalakítása, képzések szervezése, illetve munkaerő-közvetítési feladatok. A képzési rendszer átalakítása, a munkaerő-kínálat átképzése akkor járulhat hozzá lényegesen a foglalkoztatás növeléséhez, ha a munkanélküliség elsődleges oka *strukturális okokra* vezethető vissza, azaz ha a munkakereslet és a munkakínálat szerkezetében tér el egymástól. A gazdaság struktúrája átalakul, új nemzetgazdasági ágak jelennek meg, a gazdálkodó szervezetek száma és összetétele dinamikusan változik. A munkaképes korú lakosság viszont gyakran nem rendelkezik azokkal a képesítésekkel, tudással, amire az új ágazatokban, az új típusú vállalkozásoknak szüksége lenne. Ilyenkor az állam átképzésekkel, a képzési struktúra átalakításával csökkentheti a munkaerő-kereslet és -kínálat közti eltéréseket. A rendszerváltást követően például a magyar gazdaság strukturális átalakulása és a munkavállalók nagyarányú rugalmatlansága miatt jelentős strukturális munkanélküliség jellemezte a munkaerőpiacot.³⁵

A munkaerőpiaci szolgáltatások keretében a munkaügyi központ információnyújtással, foglalkoztatási tanácsadással, valamint munkaközvetítéssel segíti az álláskeresőket és a munkaadók egymásra találását. Az információnyújtás elsősorban a foglalkoztatást elősegítő támogatásokra, az igénybe vehető munkanélküli ellátásokra, az elérhető képzésekre terjed ki. A foglalkoztatási tanácsadás pályaválasztási illetve pályamódosítási tanácsadást, álláskeresői technikák oktatását, pszichológiai és jogi tanácsadást, valamint a munkaadókkal, a helyi önkormányzatokkal és a területfejlesztési tanácsokkal való kapcsolattartást foglal magában. A munkaügyi központ – szintén a munkaerőpiaci szolgáltatások körében – pályázatok útján, vissza nem térítendő támogatással segíti a munkaerő-piaci szolgáltatást végző közhasznú szervezetek, természetes és jogi személyek, jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok tevékenységét.

Ezek a munkaerőpiaci szolgáltatások elsősorban a *súrlódásos (frikcionális) munkanélküliség* kezelését célozzák. A súrlódásos munkanélküliség abból fakad, hogy a munkavállalók nem kötődnek egész életükben egyetlen munkahelyhez. Időnként munkahelyet váltanak, és az új munkaviszony létesítéséig átmenetileg munkanélkülivé válnak. Ezt a folyamatot gyorsíthatja fel az állami foglalkoztatási szolgálat a munkaerő-közvetítés és -tanácsadás segítségével.

Az álláskereső, a pályakezdő, a gyermek nevelése, gondozása miatt ellátásban részesülő és a munkaviszonyban álló személyek egy szűk körének képzését az állam a foglalkoztatás elősegítése és a továbbfoglalkoztatás biztosítása céljából támogatja. Ennek keretében pél-

³⁵ Orgoványi Emília (1997): Foglalkoztatás és munkanélküliség Magyarországon. *Statisztikai szemle*, 1997 (75), Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1022-1038..

dául szakképesítésben, nyelvi képzésben, járművezetői engedély megszerzésére irányuló képzésben vehetnek részt a kedvezményezettek. A képzéshez kapcsolódó költségek közül az állam a képzés, valamint a képzéssel összefüggő utazás, szállás és ételmezés költségét – vagy annak egy részét – téríti meg.

Megváltozott munkaképességűek rehabilitációja³⁶

A rehabilitációs ellátás keretében a megváltozott munkaképességű személy jogosult a rehabilitáció sikeres megvalósulása érdekében szükséges szolgáltatásokra, pénzbeli ellátásra. A rehabilitációs ellátásban részesülő személy a rehabilitációs hatósággal történő együttműködésre köteles, aminek keretében teljesíti a rehabilitációs tervben foglalt kötelezettségeket.

A passzív foglalkoztatáspolitikai eszközök

Az állami beavatkozás harmadik formáját inkább *szociális jellegű, passzív foglalkoztatás-politikai* eszközök adják. Az állam a munkanélkülieket pénzbeli és természetbeni juttatások révén segíyezheti.

A passzív foglalkoztatáspolitikai eszközök az álláskeresőket ellátását szolgálják az álláskeresés időszakában. Ennek formái az *álláskeresői járadék*, amelyre hazánkban az a személy jogosult, aki az állása elvesztése előtti három évben legalább 360 nap munkaviszonnyal rendelkezett, és kérte a hatóságtól az álláskeresőként való nyilvántartását. Az álláskeresői járadék célja a munkaerőpiacról ideiglenesen kieső aktív korú személy megélhetésének anyagi támogatása, arra az időszakra (maximum 90 nap), amíg újból állást talál, mert addig nem rendelkezik jövedelemmel. A másik pénzbeli támogatási forma az *álláskeresői segély*, amely a még aktív korú, de a nyugdíjkorhatár eléréséhez közel álló személyek anyagi támogatásának kiegészítő formája. Akkor kérhető, ha az álláskereső az álláskeresői járadék folyósításának időtartamát kimerítette, közel van a nyugdíjkorhatár eléréséhez, és a jogszabályban meghatározott foglalkoztatási időre vonatkozó feltételekkel rendelkezik. Az álláskereső részére az álláskeresői járadék, illetve segély megállapításával kapcsolatos hatósági ügyintézés, valamint a munkahelykereséssel kapcsolatban *felmerülő költségeit* is megtérítheti a foglalkoz-

³⁶ A megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXCI. törvény.

tatási szolgálat. Ide tartozhat például a lakóhely és az állami foglalkoztatási szerv közti utazások költsége.

A munkaerőpiaci folyamatok befolyásolásának negyedik eszköze lehet az *állami bérszabályozás* (például a minimálbér normatív meghatározása, az állami dolgozó bérének meghatározása). A *minimálbér* Magyarországon is létező fogalom. Célja a legrászorultabb dolgozók megsegítése, a „minimális jövedelemhez való jog” biztosítása. Emellett a minimálbér szabályozása révén befolyásolható a fogyasztás mértéke, de ez jelentős hatással van a munkaerő-keresletre, sőt a termékek árának alakulására is. Emellett a minimálbér emelése a feketén foglalkoztatottak számának növekedéséhez is hozzájárulhat.

Az állami szabályozó eszközök ötödik csoportjának elemei a *legális foglalkoztatás megteremtését* célozzák. Ennek keretében a munkatörvénykönyv és az állami dolgozókra vonatkozó foglalkoztatási szabályok meghatározzák a legális foglalkoztatás kereteit, melyek tartalmazzák a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazandó egységes követelményeket. Rögzítik a munkavállaló és a munkáltató jogait és kötelezettségeit. Ezek a szabályok a munkaadó és a munkavállaló anyagi és munkajogi biztonságát védik. Emellett a járulék- és adófizetés elkerülésének megakadályozása érdekében előírják a foglalkoztatás bejelentésének kötelezettségét.

A szabályozási eszközök hatodik csoportja a munkavégzés körülményeit hivatott szabályozni, és a *szabályokat* a hatósági ellenőrzések útján érvényre juttatni. Itt elsősorban a munkát végző személyek fizikai biztonságának, egészségének a védelme a cél.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Digitális Könyvtár, TÁMOP-4.1.2 B2 Pályázat könyvei

FÜZI Beatrix (2015): *Didaktika és oktatásszervezés*. Budapest, Óbudai Egyetem. Elérhető:

www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412b2/2013-0002_didaktika/tananyag/00-borito-150604a-halvanysarga-14-Fuzi.Beatrix.html (a letöltés ideje: 2017. szeptember 28.)

ÁRVA Zsuzsanna (2014): *Oktatáspolitikai, oktatásirányítás*. Tananyag az ÁROP-2.2.19-2013-2013-0001 Elektronikus képzési és távoktatási anyagok készítése című projekt keretében. Budapest, NKE.

Bauer Lilla: Oktatásigazgatás. In ÁROP 2.2.20 I Kormányablakok munkatársainak képzése. *Szakigazgatási ismeretek a kormányablak ügyintéző képzés 4. Egyedi ügyek és élethelyzetek című moduljához. Humánigazgatás című fejezet*. Budapest, NKE. 162–172.

Szakigazgatási ismeretek – Tananyag a kormányablak ügyintézői képzéshez – 4. Modul (2013), Budapest, NKE.

Közigazgatási egyedi ügyek és gyakran előforduló élethelyzetek (2014), Budapest, NKE. Elérhető:

http://kab2.uni-nke.hu/downloads/4.modul_kozigazgatasi_egyedi_ugyek_es_elethelyzetek_munkafuzet.pdf (a letöltés ideje: 2017. szeptember 28.)

KRISTÓ Katalin (2015): *Tervek és a valóság – A pénzügyi családtámogatási ellátások vizsgálata a kormányprogramok tükrében*. Doktori (PhD) értekezés. Budapest, NKE. Elérhető:

<http://m.ludita.uni-nke.hu/repositorium/bitstream/handle/11410/10314/Krist%C3%B3Katalin%20%C3%A9rtekez%C3%A9s?sequence=1&isAllowed=y> (a letöltés ideje: 2017. szeptember 28.)

Helyzetkép a kisgyermek napközbeni ellátásairól 2015 – Központi Statisztikai Hivatal *Statisztikai tükrök*. Elérhető: www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/kisgyermnapkozbeni/kisgyermnapkozbeni15.pdf (a letöltés dátuma: 2017. szeptember 28.)

JOGSZABÁLYTÁR

I. Modul: Szociális igazgatási ismeretek

1. Szociális ellátások és szociális szolgáltatások

- › Magyarország Alaptörvénye
- › 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról
- › 63/2006. (III. 27.) Kormányrendelet a pénzbeli és természetbeni szociális ellátások igénylésének és megállapításának, valamint folyósításának részletes szabályairól
- › 29/1993. (II. 17.) Kormányrendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások térítési díjáról
- › 369/2013. (X. 24.) Kormányrendelet a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok hatósági nyilvántartásáról és ellenőrzéséről
- › 191/2008. (VII. 30.) Kormányrendelet a támogató szolgáltatás és a közösségi ellátások finanszírozásának rendjéről
- › 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről
- › 36/2007. (XII. 22.) SZMM rendelet a gondozási szükséglet, valamint az egészségi állapoton alapuló szociális rászorultság vizsgálatának és igazolásának részletes szabályairól

2. Gyermekvédelmi igazgatás

- › 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
- › 331/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet a gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről és illetékességéről
- › 392/2013. (XI. 12.) Kormányrendelet a szociális és gyermekvédelmi ellátások országos nyilvántartásáról
- › 489/2013. (XII. 18.) Kormányrendelet az egyházi és nem állami fenntartású szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok állami támogatásáról
- › 369/2013. (X. 24.) Kormányrendelet a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok hatósági nyilvántartásáról és ellenőrzéséről
- › 316/2012. (XI. 13.) Kormányrendelet a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóságról
- › http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200316.KOR

- › 214/2012. (VII. 30.) Kormányrendelet az Országos Betegjogi, Ellátottjogi, Gyermekjogi és Dokumentációs Központról
- › 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről

3. A családtámogatások rendszere

- › 1998. évi LXXXIV. törvény a családok támogatásáról
- › 223/1998. (XII. 30.) Kormányrendelet a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény végrehajtásáról
- › 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről
- › 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról
- › 141/2000. (VIII. 9.) Kormányrendelet a súlyos fogyatékoság minősítésének és felülvizsgálatának, valamint a fogyatékosági támogatás folyósításának szabályairól
- › 5/2003. (II. 19.) ESzCsM rendelet a magasabb összegű családi pótlékra jogosító betegségekről és fogyatékoságokról

4. Rehabilitációs igazgatás

- › 2011. évi CXCV. törvény a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról
- › 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról
- › 1997. évi LXXXIII. törvény a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól
- › 1997. évi LXXXI. törvény a társadalombiztosítási nyugellátásról
- › 327/2011. (XII. 29.) Kormányrendelet a megváltozott munkaképességű személyek ellátásaival kapcsolatos eljárási szabályokról
- › 74/2015. (III. 30.) Kormányrendelet a Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatalról
- › 327/2012. (XI. 16.) Kormányrendelet a megváltozott munkaképességű munkavállalókat foglalkoztató munkáltatók akkreditációjáról, valamint a megváltozott munkaképességű munkavállalók foglalkoztatásához nyújtható költségvetési támogatásokról
- › 7/2012. (II. 14.) NEFMI rendelet a komplex minősítésre vonatkozó részletes szabályokról
- › 141/2000. (VIII. 9.) Kormányrendelet a súlyos fogyatékoság minősítésének és felülvizsgálatának, valamint a fogyatékosági támogatás folyósításának szabályairól

- › 102/2011. (VI. 29.) Kormányrendelet a súlyos mozgáskorlátozott személyek közlekedési kedvezményeiről
- › 218/2003. (XII. 11.) Kormányrendelet a mozgásában korlátozott személy parkolási igazolványáról

II. Modul: Egészségügyi igazgatás, egészségbiztosítás

- › 1997. évi LXXX. törvény a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről
- › 1997. évi LXXXIII. törvény a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól
- › 195/1997. (XI. 5.) Kormányrendelet a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről
- › 217/1997. (XII. 1) Kormányrendelet a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól
- › 319/2010 (XII. 27.) Kormányrendelet az egészségbiztosítási szervekről
- › 1996. évi XX. törvény a személyazonosító jel helyébe lépő azonosítási módokról és az azonosító kódok használatáról
- › 515/2013. (XII. 30.) Kormányrendelet a kormányablakokról

III. Modul: A magyar oktatási rendszer felépítése és igazgatása

- › Magyarország Alaptörvénye
- › 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről
- › 120/2015. (V. 21.) Kormányrendelet a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ fenntartásában működő egyes szakképzési feladatot ellátó köznevelési intézmények fenntartóváltásával összefüggő intézkedésekről
- › 121/2013. (IV. 26.) Kormányrendelet az Oktatási Hivatalról
- › 100/1997. (VI. 13.) Kormányrendelet az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról
- › 110/2012. (VI. 4.) Kormányrendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról
- › 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról
- › 2001. évi C. törvény a külföldi bizonyítványok és oklevelek elismeréséről
- › 2011. évi CLXXXVII. törvény a szakképzésről
- › 315/2013. (VIII. 28.) Kormányrendelet a komplex szakmai vizsgáztatás szabályairól
- › 2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről

IV. Modul: Foglalkoztatáspolitikai, munkaügyi igazgatás

- › 1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról
- › 1993. évi XCIII. törvény a munkavédelemről
- › 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről
- › 1996. évi LXXV. törvény a munkaügyi ellenőrzésről
- › 2010. évi LXXV. törvény az egyszerűsített foglalkoztatásról
- › 2011. évi CVI. törvény a közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról
- › 320/2014. (XII. 13.) Kormányrendelet az állami foglalkoztatási szerv, a munkavédelmi és munkaügyi hatóság kijelöléséről, valamint e szervek hatósági és más feladatainak ellátásáról
- › 5/1993. (XII. 26.) MüM rendelet a munkavédelemről szóló 1993. évi XCIII. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról
- › 65/1999. (XII. 22.) EüM rendelet a munkavállalók munkahelyen történő egyéni védőeszköz használatának minimális biztonsági és egészségvédelmi követelményeiről
- › 89/1995. (VII. 14.) Kormányrendelet a foglalkozás-egészségügyi szolgálatról
- › 454/2015. (XII. 29.) Kormányrendelet a kötelező legkisebb munkabér (minimálbér) és a garantált bérminimum megállapításáról

A Nemzeti Közsolgálati Egyetem kiadványa.

Nordex Nonprofit Kft. – Dialóg Campus Kiadó • www.dialogcampus.hu • www.uni-nke.hu • 1083 Budapest, Ludovika tér 2. • Telefon: 06 (30) 426 6116 • E-mail: kiado@uni-nke.hu • A kiadásért felel: Petró Ildikó ügyvezető • Felelős szerkesztő: Karácsony Fanni • Tördelőszerkesztő: Stubnya Tibor

ISBN 978-615-5845-42-0 (PDF)

ISBN 978-615-5845-51-2 (EPUB)